

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 29
42/2014
18. október 2014

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NEMŮŽEME ZÁVISIEŤ
OD AVANTURISTOV
Strana 4.

ZATEPLOVALI SME,
ALE ČI AJ UŠETRILI?
Strana 5.

PETER MULÍK
O PRAVDE DEJÍN
Strana 6.

TAJNÉ ČACHRE
GLOBALIZÁTOROV
Strana 8.

A. M. HÚSKA SPOMÍNA –
POLSTOROČIE S KOČTÚCHOM
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Pochody za rodinu majú na Slovensku už svoju tradíciu. Začínali s veľmi malou účasťou a v kozmopolitnej Bratislave vynievali ako relikt z minulosti. Až do vlaňajška ich organizovali laickí veriaci. S nástupom značne agresívnej politiky aktivistov za nové ľudské práva sa iniciatívy chopila katolícka cirkev a vlni v Košiciach už manifestovalo svoju túžbu po ochrane tradičnej rodiny okolo osemdesiatich ľudí. Na budúci rok sa má pochod za rodinu uskutočniť v Bratislave. V súvislosti s dňom okolo novej stratégie v ľudsko-právnych otázkach a s blízkosťou parlamentných volieb môže sa zmeniť na veľké politické ťaženie.

Opozičné strany donekonečna vyčítajú Smeru, že vytvoril vládu jednej strany. Lenže tak to chceli voliči. Ak by oni zaznamenali vo voľbách takýto výsledok, nepochybne by ho prezentovali ako obrovský úspech. Faktom je, že Smer sa počas svojho prvého vládnutia spolu s koalíčnými partnermi SNS a HZDS prejavoval inak, ako keď vládne samostatne. Viac zohľadňoval národné a kresťanské ctenie Slovákov. V súčasnosti je politika Smeru takmer nečitateľná. Agendu ľudských práv ovplyvňujú ľudia z mimovládneho sektora, ovládaného globalistami, rovnako ako verejnoprávne médiá. Mienkotvorné diskusné relácie má v rukách tá istá politicko-mentálna skupina, ktorá nemá nič spoločné so slovenským národom. Prezident Kiska alibisticky odsunul petíciu za rodinu Ústavnému súdu SR. Ústava v tomto smere jednoznačne hovorí, že predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody, dane, odvody a štátny rozpočet. Občania v referende teda nemôžu rozhodovať o otázkach, o ktorých naozaj môžu hlasovať zástupcovia občanov – poslanci. Nedávno sa NR SR uzniesla na ústavnom zákone, ktorým manželstvo vyhlásila za jediný právny vzťah jedného muža a jednej ženy. A to priamo odporuje obsahu spomenutej stratégie, takže by sa ňou vôbec parlament nemal zaoberať. Ak by predsa, potom sa môže Národný pochod za rodinu zmeniť na masívnu protivládnu kampaň. Žeby si to v Smere nevedomovali?

Eva ZELENAYOVÁ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Košickí a nitrianski matičiari kritizujú vedenie a ústredie ustanovizne Rozdielnosť názorov pretrváva aj naďalej

V uplynulých dvoch týždňoch vyjadrili členovia dvoch krajských rád Matice slovenskej (MS) v Košickom a Nitrianskom kraji nespokojnosť s aktuálnym vývojom v národnej ustanovizni. Za tento vývoj podľa košických a nitrianskych matičiariarov je zodpovedný štatutár, súčasný predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. Preto obe krajské štruktúry vyzvali členskú základňu v ich krajoch na vyvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia MS v čo najskoršom termíne. Vedenie MS na čele s M. Tkáčom tieto obvinenia odmieta.

Peter JAVORSKÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Podľa stanov Matice slovenskej mimoriadne valné zhromaždenie zvoláva výbor Matice slovenskej najneskôr do troch mesiacov, ak o jeho zvolanie požiadajú najmenej jedna tretina všetkých matičných odborov. Ak predsedovi Matice slovenskej zanikne mandát, najneskôr do troch mesiacov výbor Matice slovenskej zvolá mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom zvoliť nového predsedu. Na zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia je teda potrebná minimálne žiadosť sto šesťdesiatich miestnych odborov.

ADRESNÁ KRITIKA

Krajské rady v Košiciach a Nitre svoju výzvu opierajú predovšetkým o zlé ekonomické výsledky Matice slovenskej z konca roka 2013 a v prvom polroku 2014, slabú podporu regionálnej matičnej kultúry, minútie finančnej rezervy v posledných dvoch rokoch, osobnostné nedostatky a iné pochybenia v riadení organizácie, ktoré naďalej poškodzujú dobré meno ustanovizne. (Pozn. autora: Plné znenie oboch výziev publikujeme na strane 11 tohto vydania SNN.) „Niektoré výhrady krajských orgánov Matice sú opodstatnené, niektoré absolútne plávajú na vode. Napríklad košickí matičiari kritizujú mnou stanovené zásady reštrukturalizácie za posledné dva mesiace. Sú proti odpredaju dubioznej

majetku a prepúšťaniu na ústredí, ale aj v Domoch Matice slovenskej. A zásluhou týchto opatrení sme získali šesťdesiat tisíc eur na mzdach a ďalšie tisíce na prevádzke. Vytvorilo to predpoklad, že na výbore MS 18. októbra predložím návrh prebytkového rozpočtu na rok 2014,“ uviedol pre SNN nový správca MS Maroš Smolec a dodal, že za reštrukturalizáciu je zodpovedný najmä on, a nie predseda ani podpredsedovia. Na záver zdôraznil,

že v najbližších dňoch zverejní výzvu pre všetkých matičiariarov na „celomatičné zmierenie“.

Nitrianski matičiari tiež uviedli, že štatutár je zodpovedný za ukončenie projektu digitalizácie archívu MS a vrátenie stoštyridsaťsedem tisíc eur Ministerstvu financií SR za čerpanie zdrojov na tento projekt. „Takmer stopäťdesiat tisíc eur sme síce vyčerpali, ale hlavne na mzdy vyše dvadsiatich expertných pracovníkov digitalizácie, ktorí pripravili vyše 1,3 milióna objektov na digitalizáciu. Projekt zlyhal z dôvodu zadania

zlych súťažných podmienok zo strany Matice vo verejnom obstarávaní nadlimitnej zákazky. Matica zaplatila za poradenstvo pre toto zadanie vyše štyritisíc eur pre dodávateľské agentúry. Budem ich kontaktovať s otázkou, ako nám to vôbec radili,“ dodal správca M. Smolec.

OBRANA M. TKÁČA

Predseda MS M. Tkáč na výzvy dvoch krajských rád (do času uzávierky tohto vydania SNN) zareagoval otvoreným listom pre všetkých matičiariarov. (Pozn. autora: Plné znenie listu uverejňujeme tiež na strane 11.) „Už štvrtý rok vo funkcii predsedu Matice slovenskej prežívam jeden útok za druhým, pričom ide o útoky proti takému smerovaniu Matice slovenskej, aké so svojimi súčasnými spolupracovníkmi presadzujem a na základe ktorých sa Matica predsa len vracia do povedomia slovenskej spoločnosti a o jej postoje je záujem – akokoľvek je tento proces komplikovaný externými, ale ako vidíme aj internými faktormi. My Slováci už od svätoplukovských čias – a inakšie veruže neboli ani časy hlinkovské – si vždy nájdeme dôvody, aby sme za nadšeného potlesku našich protivníkov búrali, a aj zbúrali vlastný dom,“ napísal M. Tkáč a dodal, že jeho kritikom ide o ovládnutie a následný predaj hodnotného majetku Matice a o jej definitívnu likvidáciu.

(Viac na strane 11)

3 OTÁZKY PRE:

akademika RNDr. Jána SEDLÁKA, DrSc., predsedu Snemu SAV

Rozpočet štátu vede a výskumu nepomáha

• Snem SAV protestuje proti návrhu štátneho rozpočtu a prostriedkom, ktoré sú v ňom určené pre vedu...

Navrhovaná výška rozpočtovej kapitoly SAV na rok 2015 je približne o osemnásť percent nižšia oproti výške rozpočtu schváleného Národnou radou SR pre rok 2014. Navyše, teraz sa zníženie týka aj takého záväzného ukazovateľa, ako sú mzdy rozpočtových organizácií. Je to zdôvodňované viazaním výdavkov na realizáciu Programu ESO, pričom zamestnanci SAV nepriechádzajú do styku s občanom v rámci vybavovania agendy verejnej správy. V prípade neriešenia tohto problému bude musieť SAV prepustiť šesťnásť zamestnancov, čo je takmer päťsto ľudí.

• Prostriedky na vedu a výskum

u nás za päť rokov klesli o štyridsaťpäť percent. Je to ešte udržiavateľné?

Paradoxne sa to deje v situácii ekonomického rastu, keď Národná banka Slovenska odhaduje rast na rok 2014 vo výške 2,4 percenta a s výhľadom na rok 2015 na vyše tri percentá. Konkurencieschopné vedecké výsledky sú dlhodobo udržateľné vtedy, keď sú výsledkom systematického vedeckého výskumu s dlhodobou a perspektívnou podporou, ktorá výrazne závisí od miery stability prostredia. Logicky vzaté, sú priaznivé podmienky na budovanie znalostnej ekonomiky a spoločnosti, ale realita je, zostáva dúfať, že iba zatiaľ, iná.

• Varujete pred znížením intelektuálnej bezpečnosti štátu. Ako sa to môže prejavovať?

V programovom vyhlásení vlády SR sa uvádza: „Zvýšená pozornosť bude venovaná popri sektoroch tradičnej bezpečnosti štátu aj tzv. intelektuálnej bezpečnosti štátu...“ Znížením rozpočtu SAV, ktorá je dlhodobou najvyššou slovenskou inštitúciou v oblasti vedy a výskumu, sa zhorší situácia čerpania štruktúrnych fondov EÚ a plnenia záväzkov, napríklad vynúteným prepúšťaním zamestnancov. Poddimenzované financovanie národnej grantovej agentúry APVV vedie k tomu, že získané zariadenia nebudú dostatočne využívané pre nedostatok ľudských zdrojov a prostriedkov nevyhnutných na chod moderných laboratórií.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK
Foto: archív SAV

V SNN 43-44/2014
SI PREČITATE

■ Od katastrofálnej víchrice uplynulo desať rokov – okamihy tatranskej drámy
■ Cyril DAXNER – kresťan, evanjelický rodoľub, prvý diplomat, martýr, zástanca práv národa
■ Zabudnutý Ján Slepčiansky – Pohrončan, miestokráľ a prímás Uhorska

Autoritatívna medzinárodná organizácia píše Ústavnému súdu SR

Referendové otázky sú právne regulárne

Ján ČERNÝ – Foto: alianciazarodinu.sk

Alliance Defending Freedom (ADF) zaslala Ústavnému súdu SR právne stanovisko k návrhu na začatie konania o predmete referenda, ktorý podal 4. septembra 2014 prezident SR. Zo stanoviska vyplýva, že otázky pripravované do referenda o kľúčových otázkach manželstva a rodiny na Slovensku sú v súlade so znením slovenskej ústavy.

Alliance Defending Freedom je právnická nezisková organizácia s tímom štyridsiatich advokátov a vyše dvetisíc spolupracujúcich advokátov, zastupovala alebo intervenovala v desiatkach prípadov pred Európskym súdom pre ľudské práva.

■ VÝSLEDOK EXPERTÍZY

Právne stanovisko ADF navrhuje, aby Ústavný súd SR rozhodol, že otázky formulované v petícii za vyhlásenie referenda sa netýkajú základných práv a slobôd, pretože buď navrhujú zachovať platný právny stav, alebo rozšíriť práva rodičov pri vzdelávaní vlastných detí.

„Slovenskí občania by mali mať právo podporiť ochranu manželstva a rodiny, ak sa tak rozhodnú,“ uviedol právny zástupca ADF JUDr. Roger Kiska. „Toto referendum umožní občanom Slovenskej republiky potvrdiť súčasne platný právny stav a dôležité spoločenské hodnoty, čo je úplne v súlade so znením slovenskej ústavy.“

Petícia Aliancie za rodinu nabáda prezidenta republiky na vyhlásenie

nie referenda o kľúčových otázkach manželstva a rodiny. Referendum by potvrdilo a posilnilo tri základné veci: (1) definíciu manželstva ako zväzku jedného muža a jednej ženy, (2) požiadavku, aby adoptívni rodičia boli manželmi, aby tak vytvorili čo najlepšie prostredie pre výchovu osvojených detí a (3) ochranu identity manželstva poskytnutím privilegovanej ochrany výlučne tomuto zväzku. Štvrtá otázka, ktorú petícia rieši, sa týka práva rodičov a detí nezúčastniť sa na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania, ak je v rozpore s ich náboženským alebo filozofickým presvedčením. Táto otázka smeruje k posilneniu rodičovských práv v oblasti vzdelávania.

■ MEDZINÁRODNÉ ŠTANDARDY

Právne stanovisko ADF podrobou analýzou navrhnutých referendových otázok prichádza k záveru, že tieto otázky nijako neobmedzujú základné práva a slobody a sú zamerané na potvrdenie platného právneho stavu. „Veľká časť občanov Slovenska podporuje otázky v referende a neexistuje reálna ústavná prekážka, ktorá by im mala zabrániť slobodne vyjadriť svoj názor,“ pripomenul spolupracujúci advokát JUDr. Daniel Lipšic, ktorý sa podieľal na spracovaní právneho stanoviska.

O čo komu ide v novembrových komunálnych voľbách na Slovensku

Na slovenskom juhu sú rôzne etniká

Ivan BROŽÍK – Foto: archív

Strana maďarskej komunity (SMK) otvorene hlása, že chce v nadchádzajúcich novembrových komunálnych voľbách mať v čo najväčšom počte obcí na južnom Slovensku starostov maďarskej národnosti. „Aplikovanie dvojazyčnosti, fungovanie maďarských inštitúcií vieme zabezpečiť najskôr prostredníctvom nich,“ zhodla sa Republiková rada SMK na rokovaní v Bratislave.

Predseda etnickej SMK

TÉMA DŇA

V komunálnych voľbách ide predovšetkým o optimálne fungovanie slovenských miest a obcí v nasledujúcom volebnom období. Jedine ich komplexný rozvoj môže

zabezpečiť slušné životné potreby a podmienky ich obyvateľov. Na Slovensku nefungujú a ani nesmú fungovať nijaké „maďarské inštitúcie“, a ak, tak iba ilegálne. Na Slovensku pôsobia totiž slovenské inštitúcie, ktoré sú určené na všestranný rozvoj aj maďarskej menšiny! Starosta nijakej obce na Slovensku sa nemôže stať výkonným článkom „maďarskej inštitúcie“, inak by porušil Ústavu SR. Presadzovanie „čo najväčšieho počtu starostov maďarskej národnosti“ nebude na prospech všetkých občanov žijúcich v juhoslovenských regiónoch, ale bude protežovať len jednu národnosť. Slovenský juh je miestom, kde popri sebe žijú viaceré etniká. Pri voľbe starostov by nemalo ísť o národnosť kandidáta, ale predovšetkým o jeho od-

borné schopnosti a znalosti potrieb všetkých občanov.

Aj keď predstavitelia strany SMK verejne vyhlásili, že tému autonómie „odložia“ až na obdobie po komunálnych voľbách, v praxi nerobia nič iné, len aby sa k akejsi autonómii dopracovali. Ako keby v regióne nežili príslušníci majoritného národa – Slováci, ale napríklad aj Rómovia a občania z iných národnostných skupín. Politický program predsedu SMK Józsefa Berényiho ku komunálnym voľbám však on sám zdôvodňuje citátom Bohumila Olácha: „Nedá nám nepripomenúť často v politickom zápase zneužívaný pojem územnej autonómie, o ktorú sa vraj SMK usiluje. Kritika tohto úsilia je často prehnaná a tento pojem sa využíva ako strašák pre Slovákov, lebo maďarská

menšina na Slovensku už územnú autonómiu má. Každá obec, mesto má svoje územie a ak v nich v komunálnych voľbách získajú prevahu poslanci strán maďarskej menšiny, ustanoví sa tam prakticky územná autonómia. A to je celkom v poriadku.“ Nuž, iba podľa pána Berényiho.

■ MATICA PRIPOMÍNA

Matica slovenská považuje nastolenie témy autonómie pre maďarskú menšinu na Slovensku po komunálnych voľbách a pred parlamentnými voľbami v marci 2016 zo strany SMK za hazardný, nerozvážny a politicky nezodpovedný krok, ktorý môže mať nepredvídané následky a spôsobiť zhoršenie krehkých slovensko-maďarských vzťahov i pokojného života v regióne. Chcela by veriť slovom J. Berényiho v tom zmysle, že jeho politické vodcovstvo a program SMK sa bude odvíjať iba v rámci ústavných a ďalších platných zákonov na území SR. Žiaľ, už negatívna reakcia politických lídrov maďarskej menšiny na Slovensku na nález zákona o dvojitej občianstve z Ústavného súdu SR zo 17. septembra 2014 je nepochopiteľná, lebo tento výrok deklarujú ako

jeho údajné zlyhanie a protiústavný akt. Z týchto vážnych dôvodov Matica slovenská vyzýva Slovákov na južnom Slovensku, aby sa v čo najväčšom počte zúčastnili na blížiacich sa komunálnych a následne na parlamentných voľbách s odporúčaním volenia slovenských kandidátov na posty primátorov, starostov i komunálnych a republikových poslancov.

VŠIMLI SME SI

Po Roku Antona Bernoláka matičná i nematičná verejnosť bude na budúci rok sústredená na výročie Ludovíta Štúra, na osobnosť od základov nášho jazyka. Pre tieto noviny je to aj obrovská váha nepriameho dedičstva názvu štúrovských Slovenských národných novín a ich prílohy Orol Tatranský. Budúcoročné výročie priam ako poslanie pripomína jazykovednú osobnosť – Ladislav Bartko.

Zápas o slovenčinu trvá

Vzdelanec a akademický pracovník s dlhou stážou patrí medzi tých, ktorí stáli na začiatku procesu oživenia Jazykovedného odboru Matice slovenskej po roku 1989. Je to obrovská zásluha, bohatý súpis jeho diel, prác doplnila pred nedávnom prednáška nanajvýš potrebná: Spisovná slovenčina v súčasnosti – jej stav a perspektívy.

Je dobre, že všestrannému vzdelancovi a vynikajúcemu rozprávačovi dal poslednú septembrovú nedeľu dopoludnia priestor slovenský, naozaj slovenský rozhlas – Stanica Regina RTVS. Bolo úchvatné počúvať predovšetkým dlhý neprerušovaný prúd dobrej slovenčiny, správnej výslovnosti, pekného vyjadrovania. A to všetko zo slovenského východu, kde L. Bartko dlhodobo pôsobil a pôsobí. Bolo to nenásilné školenie, ako sa vlastne treba správne po slovensky vyjadrovať – dá sa povedať – odstrašujúcimi príkladmi o. i. z poslaneckých lavíc. Kto pozná prácu nášho jazykovedca, s pôžitkom si musel vypočuť príklady, ktoré uvádzal, a nesmierne kultivovaný prejav. Bol to priam koncert dobrej slovenčiny, prakticky predvedenej úcty k nášmu jazyku, ako aj zdôraznenie obrovského významu nášho jazyka.

Intelektuáli stáli vždy na čele zápasu za slovenčinu – ešte dnes si mnohí dobre pamätajú glosy napríklad Zory Jesenskej či po roku 1989 prenikavé súdy Michala Gáfrika. Je zásluhou stanice Regina RTVS, že sme mohli počúvať Dr. L. Bartka, mať zážitok z toho, ako dobre znie spisovná slovenčina, čo to znamená byť jazykovedec. Píšeme o tom, pretože dnes to vôbec nie je samozrejmosť.

(ddk)

Komunálne voľby 2014 sa uskutočnia v sobotu 15. novembra

Čo prináša nový volebný zákon

Preukázat sa platným preukazom totožnosti je absolútna priorita pri akomkoľvek úkone spojenom s voľbami. Tvrdí to zákon Slovenskej národnej rady č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí.

Podľa platnej právnej úpravy ak občan SR prijme občianstvo iného štátu, stráca slovenské občianstvo. Ak slovenský úradom oznámi takúto zmenu občianstva, dopúšťa sa minimálne priestupku. Ak však občan so zaniknutým občianstvom SR volí na slovenský občiansky preukaz alebo pas, vydaný orgánmi SR, dopúšťa sa viacerých trestných činov – od úmyselného podvodu až po marenie priebehu a výsledku volieb.

Otázkou, na ktorú nám dlhodobo nikto nechce dať odpoveď, je, koľko voličov s neplatnými osobnými dokladmi, vydanými orgánmi SR, bude v týchto voľbách voliť, prípadne, koľkí z nich budú zvolení. A otázku tiež je, ako si naše (ne) právo a volebné komisie od okrskovej až po ústrednú poradia so zvolenými starostami či s primátormi, ktorých nominovala do volieb – zjavne v rozpore so zákonom – naďalej pô-

sobiaca politická strana, ktorú s najväčšou pravdepodobnosťou vedú cudzí štátni príslušníci.

KOMUNÁLNE VOĽBY 2014

Komunálne voľby 2014 sa uskutočnia v sobotu 15. novembra 2014. Miestna volebná komisia má za povinnosť uverejniť zoznam zaregistrovaných kandidátov zvyčajným spôsobom najneskôr tridsaťpäť dní pred dňom volieb, teda najneskôr 11. októbra 2014. Volebná kampaň sa začína sedemdesiat dní pred začiatkom volieb, teda 29. októbra 2014. Od 1. júla 2014 platí aj nové znenie volebného zákona v kapitole volebná kampaň. Je platné a záväzné pre všetky druhy volieb na území. Volebná kampaň sa končí štyridsaťosem hodín pred dňom konania volieb. Následne platí až do skončenia hlasovania volebné moratórium, počas ktorého je zakázané zverej-

ňovať informácie o kandidujúcich subjektoch. Vytvára sa tým priestor, v rámci ktorého sa má volič slobodne rozhodnúť, komu dá svoj hlas bez ovplyvňovania inými subjektmi.

■ FINANCOVANIE PO NOVOM

Zavádza sa tiež nový inštitút tzv. osobitných (transparentných) účtov, ktoré musia zobrazovať prehľad transakcií a musia byť neprerušiteľne prístupné verejnosti. Volebnú kampaň bude možné financovať len z takéhoto účtu. Peniaze naň budú môcť byť vložené iba prevodom z iného účtu. Prispieje to k efektívnejšiemu výkonu kontroly a umožní voličom vytvoriť si názor na kandidujúce subjekty aj z pohľadu ich financovania, podpory od iných súkromných osôb. Nový zákon tiež upravuje kontrolu a ukládanie sankcií za porušenie pravidiel vedenia volebnej kampane, sú naozaj pestré a najmä – vysoké. Za kúpu voličského hlasu okrem trestnoprávneho postihu je sankcia tritisíc eur. (ib)

Snem, ktorý sa zmenil na kar

Roman MICHELKO

Ak máme hodnotiť ostatný a (pravdepodobne aj posledný) mimoriadny snem SDKÚ, je otázne, či ho uchopiť politologicky alebo psychologicky (či dokonca až psychiatricky). Skúsme teda oba prístupy.

SDKÚ, kedysi jasný líder prave, bola v roku 2012 ťažko až fatálne ochromená dvoma okolnosťami. Jednak ňou bigotne presadovaná vízia neoliberalného konceptu politiky sa nielen vyčerpala, ale bola práve prebiehajúcou globálnou ekonomickou krízou dokonale zdiskreditovaná. Ukázalo sa, že na úspech v politike už nestačí len donekonečna verifikovať prostoduché neoliberálne poučky. To však bola len tá menšia príčina fatálneho, takmer sedemdesiatpercentného prepadu.

Oveľa podstatnejšou príčinou bola skutočnosť, že zásluhou SDKÚ sa korupcia stala systémovou súčasťou politiky, a kauza Gorila z dlhoročných tvorcov tejto politiky (Dzurinda, Mikloš) urobila politické mŕtvoly. Problém bol aj v tom, že Dzurinda, úzkostlivo strážiaci si svoju pozíciu v strane, nepripravil stranu na generačnú výmenu. Strana tak v máji 2012 disponovala dvoma ťažko skompromitovanými „ikonami“ minulej éry, pomery v strane však neumožnili, aby vyrástla nová generačná či programová alternatíva, ktorá by strane vdýchla nový smer. Mentálne nastavenie strany bolo také, že sa o programový a hodnotový reštart ani nepokúsila.

Do čela strany sa dostal neokresaný Pavol Frešo, ktorý síce

nijaké idey nemal, ale vzbudzoval nádej, že lokálnym funkcionárom zaistí postavenie, príjmy či lokálne kšefty. Ako sa ukázalo, Frešove osobné limity sotva dosiahli úroveň regionálneho politika.

KOMENTÁR

SDKÚ pod jeho vedením nedokázala predložiť nijakú príťažlivú programovú alternatívu. Jediné, čím sa politika strany vyznačovala, bola len bezbrehá kritika všetkého, čo vláda Smeru urobila – bez ohľadu na akékoľvek racionálne argumenty. Bohužiaľ, takáto politika sa pomaly stala nestráviteľnou aj pre mnohých kriticky mysliacich pracovných voličov. Jeho absolútne nedostatok politických nápadov, vízií či uveriteľného a realistic-

kého programu, ako aj vyťaženie v exekutívnej funkcii bratislavského župana mu neumožnili starať sa o stranu, čo logicky viedlo k voľnému pádu jej preferencií. Keď sa tento trend ukázal ako nemenný, politický pud sebazáchovy logicky viedol k snahe ostatných funkcionárov niečo s tým urobiť.

Prvý pokus na zvolanie mimoriadneho snemu ešte pred prázdninami ustál. Odložil ho, či skôr preložil na september. Zrejme si myslel, že sa v priebehu leta zmení pomer síl a v septembri mu jeho manéver s novým programom a obnoveným tímom vyjde. Keď pochopil, že miera znechutenia jeho štýlom vedenia strany a, samozrejme, aj s jej výsledkami je príliš veľká na to, aby to stačilo, pokúsil sa o posledný taktický manéver a ponúkol post volebného lídra SDKÚ svojmu bývalému kritikovi – podpredsedovi strany a poslancovi Martinovi Fedorovi. Ani jeho taktika rozdeliť svojich oponentov či kritikov a časť z nich skorumpovať (ponúknutím prestížnej funkcie) však nestačila. Ako sa ukázalo, ani zďaleka to nestačilo.

Výsledky vyslovenia dôvery, resp. nedôvery (160 kontra 48 v neprospech Freša), znamenali totálny debakel. Následné logické kroky jeho oponentov, teda abdikácia všetkých podpredsedov, ústredného tajomníka a pokladníka strany, mu dali jasne najavo, že napriek legislatívnej kľučke (odvolať ho mohla len dvojtretinová väčšina nie prítomných, ale všetkých delegátov) prestal byť de facto predsedom strany, lebo predsedáť už bude len sám sebe.

A tu sa dostávame k psychologickému či skôr psychiatrickému rozmeru tohto komentára. Absolútna strata súdnosti, neschopnosť prijať realitu, neschopnosť vyvodiť osobnú zodpovednosť a vydávanie nerealistických predstáv za realitu dokonale charakterizujú ťažko patologický osobnostný profil Pavla Freša. Ukazuje sa, že do vysokých funkcií sa často dostávajú osobnostne ťažko narušení jedinci, a tristná realita svedčí o tom, že sa tak deje nielen na čele politických strán, ale aj vo vedení rôznych – aj verejnoprávných inštitúcií.

Zrejme nevedia, čo činia

Ivan BROŽÍK

Návrh štátneho rozpočtu na rok 2015 je samozrejme iba pracovný podklad. Ale už z návrhu možno vyčítať, kam sa naša spoločnosť „posunula“ – to je také moderné slovné kliše – za uplynulé štvrtstoročie. Za intelektuálov sa samovyhlásili jedinci, ktorí k intelektuálistvu majú naozaj ďaleko. A skutočný intelektuál mysliteľ stal sa škodnou. Ak aj boli obdobia, v ktorých sa moc akosi zmierila s tým, že na Slovensku žijú aj mysliaci tvoriví a vedecky pracujúci nadšenci, tak im to zmierenie osladiť aspoň tým, že im poriadne tuho pritiahla finančnú slučku okolo krku. Vrcholom všetkého pri maximálnej úcte k práci úradníka štátu či samosprávy je, že návrh štátneho rozpočtu postavil na tú istú úroveň vedeckých pracovníkov, autorov vedeckých štúdií a vlast-

níkov patentov. V rámci reformy ESO musí totiž aj prvá vedecká slovenská ustanovizeň – Slovenská akadémia vied – ušetriť „na úradníkoch“. Ak to nie je priama urážka vedcov a verejné poníženie ich vzdelanostného statusu na verejnosti, potom je to – obávam sa – hlúposť. Ale nielen to.

POZNÁMKA

Našej akadémii púšťajú žilou financijami naozaj veľkoryso. Všetky jej pracoviská budú prežívať, ale rozhodne nie bádať a objavovať tak, ako im to je zrejme z poslania. Podiel výdavkov na vedu a výskum zo štátneho rozpočtu na úrovni necelého percenta HDP je škandalózna ponuka. Lisabonská stratégia stanovila Slovensku dosiahnuť podiel výdavkov na vedu a

výskum z HDP do roku 2010 na úrovni troch percent, pričom na financovanie sa mal podieľať podnikateľský sektor dvomi percentami a verejné zdroje „až“ jedným. Naši podnikatelia si však stavajú svoje ranče, cestujú nakupovať do Dubaja a na Bali, tí chudobnejší aspoň toľ za roh do Milána, čerpajú štátne dotácie a stimuly a optimalizujú dane. A veda im je... Je iba zopár filantropov tipu zakladateľa Esetu a v dobrom možno aj miliardára Miroslava Trnku, ktorí vedu podporujú. Ibaže Slovensko a naši vedci by, keď už majú jedného ministra financií, potrebovali hneď stovky takých „Trnkov“.

Už pred rokmi na rokovaní Učenej spoločnosti SAV odznela prednáška Martina Bruncka na tému Stratégia inováciami poháňaného rastu

slovenskej ekonomiky. Možno si spomeniete na vtedy tak medializovaný vládny program rozvoja vedomostnej ekonomiky Minerva. A ak nie, nič sa nestalo, zabudla naň už aj samotná vláda. Dokonca aj v jej programovom vyhlásení sa o vedcoch a vede píše minimálne. Možno iba vo vete, že vedci boli súčasťou kolégia, ktoré ho zostavovalo. Pre spravodlivosť a možno práve zásluhou faktu, že na Slovensku je pracovísk, ktoré sa samotne nazývajú „vedecké“, treba doplniť, že napríklad z každého zaplateného eura, ktoré v roku 2011 odišlo z rozpočtu SR do rozpočtu EÚ na výskum a vývoj, sa nám späť vráti cez konkrétne projekty „až“ neuveriteľných osemnásť centov. Vyplýva to z kontroly Najvyššieho kontrolného úradu SR, v ktorej sa úrad zameľ na financovanie vedecko-výskumnej činnosti zo zahraničných zdrojov na vybraných slovenských vysokých školách a univerzitách. Toto sa nazýva hospodárenie od tisíca ku stu. Ale Slovenská akadémia vied a jej odborníci rozhodne nemôžu za to, že vysoké školy sa stali manufaktúrami na zisk za hlavu – neraz prázdnu.

SPOZA OPONY

Tento rok si pripomínáme storočnicu vypuknutia prvej svetovej vojny, je to pre nás Slovákov mimoriadny dôvod oživiť zabúdané dejiny, prinavrátiť pamäť o smrti, utrpení, hlade a biede mnohých rodín. Storočnica je veľkou príležitosťou zaľudniť naše dejiny. Azda si aj uvedomiť, že nám chýba napríklad tá schopnosť, ktorá v českej literatúre zrodila Švejka. Po roku 1989 dokázal zasa iný český autor napísať román plný humoru a sarkazmu pod názvom Dedo a delo. Román napísal najprv v nemčine, po návrate ho napísal znovu po česky, lebo obyčajný preklad z nemčiny do češtiny by nevystihol humorný príbeh jeho deda, výsmech militarizmu a zbytočnosť zbrojenia. Plnokrvná čeština mu umožnila robiť si dobrý deň z celého veľkého príbehu bojov monarchii na Piave.

Už dlho sa trápim myšlienkou, prečo niet takého humoru o vojne u nás, a keď už sme

premeškali napísať to o prvej svetovej vojne, čo tak o druhej svetovej vojne a, až ma mráčky obchádzajú, o Slovenskom národnom povstaní? Prečo si to tu na poli irónie nikto ne-

Pokiaľ ide o povstanie, mám priam rodinný príbeh o dedovi, ktorý rozprával o hrôzach bojov. Ale za najväčší svoj výkon považoval prechod tuším z Čertovice doli-

ný prechod „hračka a urobilo to z neho prirodzeného veliteľa, aj keď bol civil. Najdôležitejšie bolo zachovať pokojné nervy a byť ticho. Na najväčšiu otázku, ovplyvnenú neko-

vstaleckých výkonov. Ak nie najväčší. Mal aj bojové výkony takrečeno v medzinárodnom meradle. Pod Strečnom urobil všetko preto, aby za bieleho dňa nepustili Nemcov dolinou Váhu. Paľba bola prudká, guľky iba tak plieskali o skaly a až po hodnej chvíli – dedo tvrdil, že to mohlo trvať aj hodinu – keď menili stanovištia, niekomu zišlo na um, že niet odvetnej paľby. Nemecké helmy, ktoré sa leskli v slnku patrili už mŕtvym Nemcom, ktorí padli pod Strečnom v prestrelke s Francúzmi. Dedo nerozprával o hrdinstvách, o boji, o tom, prečo ako civil s dobrým zamestnaním šiel do povstania, najviac hovoril o tom, o čom sa nikde nepísalo a nehovorilo. Tvrdil, že je vynikajúci kartár vďaka „povstaleckej“ zime, keď nemali v úkryte čo robiť a čakali do jari. Robil si zo seba žarty, lebo nám chcel povedať, že mnohé bolo inak, ak nie naopak. A najmä že sa to netýka historických udalostí, ktoré prežil on, ale aj tých, čo ešte len prežijeme my.

Prečo nám chýba úsmev a irónia

Dušan D. KERNÝ

rozdal s tými Čechmi? Prečo nevieme – až na malé výnimky – prerozprávať príbehy povedzme našich vojakov počas druhej svetovej vojny na takom Kryme? Ako tam obliekali tamojšie dievčiny do plaviek, ktoré si vojsko prinášalo aj letecky zo Slovenska, a ako si poniektorí aj s plavkami chceli odvieť domov na Slovensko aj dievčinu. To sa najlepšie podarilo jednému slovenskému generálovi. Ukrajinky víťazili na všetkých frontoch...

nou Nižnej a Vyšnej Boce. Zostup trval nejdenný deň a nejdennú noc, pretože smerom hore sa poberali husím pochodom nemeckí vojaci na druhej strane doliny. Bolo treba urobiť všetko, aby sa dolinou nenieslo praskanie snehu, zvuky chôdze človeka, ktorý sa borí hlbokým snehom. Bolo treba ísť v snehu tak, aby nebolo zrejme, že tam bolo veľa ľudí. Nezanedbať veľa stôp to bolo pre vynikajúceho lyžiara, ktorý mal za sebou nejdenný zim-

nečnými oslavami hrdinského boja v škole a v učebniciach, prečo ste boli ticho a ani nemukli, prečo ste nestrieľali na Nemcov, bola odpoveď jednoduchá – lebo by boli vedeli, že sme v lese na druhej strane doliny, lebo by zistili, odkiaľ striedame. A nás bolo málo, nechceli sme upútať pozornosť, aby sme sa pokojne dostali do mesta a nenápadne odtiaľ domov.

To považoval dedo za jeden zo svojich veľkých po-

SEBAOBRAHA

Detskí lekári varujú, že obezita školopovinných mládeže u nás nabera hrozivé rozmery. Je to dané najmä nesprávnymi stravovacími návykmi a nedostatkom pohybu. Podpredsedníčka NR SR Renáta Zmajkovičová pripravila návrh zákona, ktorým sa snaží zmeniť stravovacie zlozvyky detí v školách. Predtým rozbehla kampaň Stop nezdravým potravinám a nápojom na školách a v rámci nej si urobila prieskum jednoduchou anketovou otázkou: Čo chcete, aby si vaše deti kúpili na desiatu v školskom bufete?

Presladené školstvo

Deti strávia v školách veľkú časť dňa. Vychované a normami stanovená teplá strava v školských jedálničkách však situáciu nezachráni. Treba venovať pozornosť aj desiatke či olovrantu, ktoré si deti často kupujú v školských bufetoch a automatoch. „Prečo nemôžeme deťom dať to, čo im patrí: nutrične vyváženú a bohatú stravu, ktorá obsahuje dôležité a zdravie prospešné látky, živiny a bielkoviny? Svoj návrh som konzultovala s množstvom odborníkov na výživu. Žiadny z nich nebol proti, pretože si uvedomujú potrebnosť zmeny,“ vyhlásila R. Zmajkovičová. Počet detí a mladých ľudí trpiacich nadváhou až obezitou každý rok stúpa. V európskom priestore ide o každé tretie dieťa.

Štátny tajomník ministerstva školstva Juraj Draxler vyhlásil, že regulácia potravín v areáli školy je vo svete bežnou praxou. Podľa neho v západoeurópskych štátoch platia v škole ešte prísnejšie obmedzenia. Zmajkovičovej návrh teda v tomto zmysle rezort školstva podporuje. „Ak sa snažíme regulovať už to, k čomu majú deti prístup v rámci školských obedov, tak je pomerne nezmyselné, aby sme potom dovolili, aby v bufetoch mali prístup k úplne inému sortimentu potravín,“ povedal J. Draxler a dodal, že v zahraničných prieskumoch sa nepotvrdzuje, že by regulácia potravín v školách viedla k vzniku nových bufetov v ich okolí, ktoré by boli zamerané na predaj nezdravých potravín. Návrh R. Zmajkovičovej podporuje aj Združenie miest a obcí Slovenska. Podľa jeho hovorkyne Marty Bujňákovéj aj napriek určitým obavám zo zmenšenia ponuky produktov samosprávny návrh akceptujú.

Renáta Zmajkovičová hovorí: „Môj zákon obmedzuje predaj nevhodných potravín v školách a školských zariadeniach v prevádzkach ambulantného predaja. Pod touto definíciou sa rozumie automaty a bufety. Viem od domácich výrobcov potravín, že nie je problém dodávať vhodné potraviny do bufetov, ale musí byť vôľa ich tam obstaráť. Vraj som „Popoluška“, označil ma bulvár. Prečo tie úvodzovky? Popoluška musela vytriediť zrna od pliev. A práve o to sa snažím mojim zákonom, aby boli rozlíšené vhodné a nevhodné potraviny pre deti v školských bufetoch a automatoch.“

Z kladných príkladov vieme, že aj u nás už existujú automaty, ktoré sú prínosom pre zdravé stravovanie a predstavujú možnosť širokej ponuky čerstvých potravín, ovocia a zeleniny. Lenže to asi nie je také výnosné ako sladkosti a iné nezdravé pochutiny, ktoré okrem obezity ohrozujú detských konzumentov aj cukrovkou. Zmajkovičovej návrh zákona 9. októbra predbežne v školskom výbore parlamentu neprešiel. Piaty prítomní poslanci boli za, ale zároveň piati boli proti, z toho dvaja bývalí ministri školstva...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ladislav LYSÁK: Nemožno šetriť, aj uskutočňovať rozvojové projekty Slovenskej politiky chýba kontinuita

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

Tohtoročné bratislavské matičné stretnutia v Quo Vadis sa uskutočňujú pod názvom Slovensko 2014 vo svetle historických súvislostí a reminiscencií. Septembrovým hosťom bol Ing. Ladislav LYSÁK, DrSc. Má za sebou bohatú kariéru ekonóma, pedagóga, publicistu, politika i diplomata. V súčasnosti prednáša na Ekonomickej univerzite v Bratislave a práve aktuálna hospodárska situácia Slovenska bola témou jeho prednášky.

• **Poukázali ste na chýbajúcu štátnu doktrínu. Prečo je dôležitá a je vôbec reálne, aby sa niekedy prijala?**

Po uvoľnení dirigizmu z dvoch centier – Prahy a Moskvy, bolo potrebné pristupovať k transformácii cieľavedome. Tým skôr v samostatnej republike. Ekonómia i právnici, ktorí už v závere roku 1989 založili Nezávislé združenie ekonómov Slovenska NEZES, zdôrazňovali, že zodpovedný štát musí mať ucelenú koncepciu a pevnú stratégiu alebo doktrínu jej realizácie. Takú, ktorá bude formovať a aktualizovať strategické ekonomické, demografické a ďalšie celospoločenské ciele, potenciálne zdroje so zohľadnením geoekonomických a vojensko-politických podmienok. Za takýchto podmienok možno úspešne riadiť štát a zabezpečovať jeho rozvoj, prosperitu aj konkurencieschopnosť v medzinárodnom spoločenstve. Preto bolo a je hazardom meniť dlhodobé programy a odznova začínať po každých voľbách. Dosiahli sme len mnohomiliardové straty či už pri výstavbe diaľnic, revitalizácii poľnohospodárstva, v školstve, zdravotníctve... Straty nás obrátili o pracovné príležitosti, sú hlavnou príčinou mizerného, ani nie jednoperceného podielu prostriedkov zo štátneho rozpočtu na vzdelanie, vedu a výskum, na aplikáciu nových technológií. Odsoťilo nás to na posledné miesta v EÚ v príjmoch obyvateľstva a starobných dôchodkoch. Diaľnice mali byť hotové do roku 2004. Ich dokončenie je aj v roku 2014 v nedohľadne. A či je reálne, aby bola štátna doktrína prijatá? Je, ale to vyžaduje konsenzus celého politického spektra. Kým bude Slovensko závislé od dobrodruhov v politike, bude to problém.

• **Aká je Stratégia Európa 2020, z ktorej by mala vychádzať koncepcia hospodárskej politiky sociálno-ekonomického rozvoja Slovenska?**

Stratégia Európa 2020 je spoločnou agendou EÚ, schválenou v roku 2010. Jej cieľom je zabezpečenie trvalo udržateľného ekonomického rastu, vrátane prekonania ekonomickej

Ing. Ladislav LYSÁK

krízy a tvorby pracovných miest. Hlavnými prioritami tejto stratégie je vytváranie hodnôt prostredníctvom rastu založeného na vedomostiach, posilnenie postavenia občanov v inkluzívnych spoločnostiach, vytváranie konkurencieschopného, prepojeného a ekologickjšieho hospodárstva. SES-NEZES dlhodobo poukazuje na absenciu stratégie na celé obdobie 2010 – 2020. Všetky okolité štáty ju majú, len SR nie. Prítom krajiny EÚ každoročne v zmysle tejto stratégie predkladajú svoj Národný program reforiem a Program stability na najbližšie dva roky. Keďže chýba dlhodobá stratégia, každá zo slovenských vlád sa usilovala korigovať rozhodnutia tej predchádzajúcej.

• **Spomenuli ste viaceré oblasti, ktorým by sa vláda mala prioritne venovať. V čom najviac zaostávame?**

Možno povedať, že všetky spomínané oblasti stoja, resp. ich rozvoj je založený na tom, ako sa staráme o vedomostnú ekonomiku. Problematike vedomostnej ekonomiky sa venovalo veľa strategických dokumentov, chýba však koordinácia týchto iniciatív a ich následná realizácia. Slovensko momentálne čelí zásadným ekonomickým výzvam, ktoré si vyžadujú nový prístup

v oblasti hospodárskej politiky. Musíme zaviesť stabilné systémové prostredie a opatrenia na podporu tvorby a využívania nových poznatkov vo výskume, vývoji a v inováciách, čo si vyžaduje isté finančné zdroje. Ibaže zo štátneho rozpočtu sa každoročne znižujú. Ďalším negatívom je, že aj prostriedky z eurofondov sa najmenej využívajú práve v oblasti podpory vedomostnej ekonomiky. Za všetko hovorí hodnotenie Eurostatu, podľa ktorého sa Slovensko vo využívaní vedomostnej ekonomiky v rámci EÚ nachádza na nelichotivej tretej priečke od konca. Za nami sú len Rumunsko a Bulharsko.

• **Konštatovali ste, že v čerpaní eurofondov v rokoch 2007 – 2013 sa prejavil najmä zámer úspory prostriedkov zo štátneho rozpočtu určených aj na financovanie spoločných projektov SR a EÚ. Úspora však nikdy nevedla k rozvoju. O čo sme takouto politikou prišli?**

V súčasnom programovom období 2007 – 2013 s možnosťou ich využitia do konca roka 2015 Slovenská republika z celkovej alokácie určenej Európskou komisiou vo výške 11 496,47 milióna eur využila k septembru 2014 prostriedky v objeme 6 697,08 milióna eur, čo predstavuje 57,65 percenta.

Z toho je zrejme, že nám hrozí veľké nedočerpanie zdrojov. Pri ich správnom využití sme mohli dosiahnuť vyššie tempo hospodárskeho rastu a určite by sa bola citeľne znížila nezamestnanosť aj deficit verejných financií. Za zlé využívanie eurofondov nesú vinu všetky vlády z tohto programového obdobia. Je načase urobiť dôslednú objektívnu analýzu. Aby sa ukázalo, do akej miery to spôsobuje byrokracia, že sme na svoje projekty prísnejší než úspešnejšie štáty, alebo diletantstvo, nedbanlivosť zodpovedných či azda aj vedomé poškodzovanie národnostných záujmov?

• **Požadujete suverénnu hospodársku politiku štátu. Dá sa to urobiť pri absolútnej závislosti Slovenska od západných trhov?**

Pokiaľ ide o surovinovú oblasť, najmä o energonosiče, tam sme orientovaní na východný, ruský trh. A doteraz neexistujú záruky, že radikálny obrat na západné zdroje bude pre nás efektívnejší. A pokiaľ ide o ďalšie zahraničnoobchodné oblasti, je to reálne, ak sa racionálne nasmeruje a dôsledne realizuje vnútorná produkčná sféra i zahraničnoobchodná politika. Len treba dať priestor odborníkom a politikom, ktorí budú rešpektovať trvalé hodnoty a potreby občanov, národa a štátu.

• **Špeciálne ste sa venovali možnosti zriadiť Národohospodársky ústav v Matici slovenskej. Aký prínos pre spoločnosť očakávate od uskutočnenia takého projektu?**

Začali sme, obrazne povedané, sumarizujúcou publikáciou, ktorú sme projektovali v Slovenskej ekonomickej spoločnosti NEZES a vydali sme ju spoločne s Národohospodárskym odborom Matice slovenskej. Ak obrátíme pozornosť na program Matice v sociálno-ekonomickej oblasti národa a štátu, nehnájeme tam serióznym program ani výsledky. V terajšej dobe globalizácie by sa mala Matica vyjadrovať k základným, koncepčným otázkam, atribútom národa a štátu. Teda nielen k otázke jazyka, ale napríklad aj k ochrane územia, pôdy, vody, kritického pretrvávania regionálnych rozdielov. Ak si právo na posudzovanie kľúčových problémov národa a štátu osobujú niektoré organizácie mimovládneho sektora, hojne podporované zo zahraničia, tak Matica ako národná inštitúcia má nielen právo, ale aj povinnosť obhajovať národné záujmy v najvyšších mocenských štruktúrach štátu. Lebo hoci máme celý rad národné či kresťanský sa tváriacich strán, reálne presadzujú úzko partajné záujmy, často národným a štátnym záujmom protirečiace.

Možno mnohých týmto prekvapím

Drahošlav MACHALA

Prichádzajú také správy – aj táto je z tých smutných: zomrela novinárka a mimoriadne talentovaná slovenská intelektuálka Agneša Kalinová, rodáčka z Prešova. Písať o nej, lebo jej skutky dobre poznali, môže ešte Martin Bútora, Michal Horský, mohol by určite aj Eugen Gindl a pár ďalších. Pani Agnešu som poznal od roku 1966, keď som bol rok v Kultúrnom živote elévom, a potom sme mali celkom korektné vzťahy, lebo ona nikdy nemala so slovenskou otázkou problém. Brala Slovákov ako suverénny národ. Veľa ju ako rozumiem Slovákovi naučil aj ju dovzdela reportér Roman Kaliský...

Takže aká bola? Najviac sa mi na nej páčila zádrapčivosť do režimu, v ktorom žila. Ona ani tak nebola proti socializmu ako proti nelidskej tvári vlastne protisocialistického režimu. To si nedala nikdy ujsť, aby jazykom neozlila nejakú známku stranického byrokratického myslenia. Bože, ten jej nádherný, prefajčený, drsný, ale neuveriteľne charakteristický hrdelný smiech. Pani Agneša sa vedela smiať tak bezbreho, že pri-

tom až plakala ako moja babička Alžbeta. „Agi“ bola vlastničkou jednej črty, z tých najvzácnejších ľudských daností, ktorá napríklad chýba celoživotnému hľadačovi smeru života Tomášovi Janovicovi. Tá črta sa nazýva spontánnosť, čo je sestra pravdovravnosti. Náš humorista je celoživotne

O ČOM JE REČ

votne v nejakých službách, vždy peče s aktuálnym režimom, ktorý práve vládne, a je to strojený stroj na vtipkovanie. Naučil sa to ako profík a už to len v závere života prevádzkuje. Pani Agneša rozumela vtipu, navyše bola odchovaná na francúzskom humore, ktorý je síce korenitý, ale má tam na konci chuť podobnú tomu, keď dopijáš baňatý pohár dobrého karpatského brandy, takú tú štipľavosť, ktorá ťa núka, aby si ešte jazyk pár okamihov omáľal v zlatistom moku.

Pravda, toto sú len také náčrty, poznámky na okraj, dôležitá bola Kalinovej profesionalita, to, ako vášnivo milovala film. Chodievala na pred-

miéry, diskutovala so Štefanom Uhrom aj s Martinom Hollým, rovnako s Jurcom Jakubiskom, lebo chcela porozumieť, čo ti chlapi chcú vlastnými slovenskými filmami vypovedať. Boli ešte slovenské filmy Grečnerove, Hanákové, ale aj Lackove, či niektoré televízne seriály, myslím najmä na Jožka Boba, ktorý dostal talent na písanie scenárov od Boha. Pani Agneša nevy pustila rukopis z ruky a vracala ho stále do písacieho stroja, lebo chcela byť prísne presná.

Oni vlastne v Kultúrnom živote boli viacerí frankofily, rada viedla debaty s Jurajom Špitzerom, určite o Sartrovej filozofii, keď so Simone de Beauvoir zavítal do redakcie KŽ na Štúrovej ulici. Aby sme si rozumeli: ja to vo vzťahu k Jurajovi Špitzerovi nemám popletené ako jeho dcéra Zuzka Szatmáryová. Juraj bol skrátka mladý zaničený aj nadšený židovský komunistickej intelektuál, prežil konkláger v Novákoch, odišiel do povstania a napísal o ňom dve unikátne krásne knihy Biele oblaky (aj ich sfilmovali s Ivanom Mistríkom) a potom knihu Patrim k Vám, čo je nád-

herné vyznanie Slovákom ako hrdinskému povstaleckému národu. Vážil som si Špitzera za to, akú otvorenú atmosféru tvorivej slobody priniesol do KŽ najmä v rokoch 1966 – 1967. Páčilo sa mi, ako myslel, aj ako argumentoval, aký bol zábavný, a najmä ľudsky rozšafný. No nikdy nezabudnem na jeho „príčinlivosť“ počas IX. zjazdu KSS v roku 1949, keď nastupovali procesy a keď doslova odovrdol a poslal do väzenia aj na šibenicu celú davistickú generáciu (Husák, Novomeský, Clementis). Tu nejde o to, či sa to neodpúšťa, na to sa nesmie zabudnúť, lebo noví mláďa „talmudisti“ – ako Novomeský nazval ľavicových príčinlivcov, jediných možných vykladačov, exegétov Marxovho a stranického Pisma. Lebo oni sú vlastníci jedinej pravdy – tej ich! Takáto jednostranná Agneša Kalinová nikdy nebola! Keď som ju ako riaditeľ Národného literárneho centra vo februári 1997 pozval z Mnichova na medzinárodnú konferenciu Kultúrny život a slovenská jar šesťdesiatych rokov, pani Agneša sa mi ospravedlnila listom. Je publikovaný v zborníku s rovnakým menom, prečítajte si ho, milí talmudisti! Odišla dáma Slovenskej žurnalistiky a esejistiky. Najlepšie je odchádzať so vztyčenou hlavou. A takú pani Agneša vždy nosila vzdorovito aj hrdo na vlastnou krku, ktorým hýbala tiež vždy podľa vlastnej vôle!

Hospodárskej sfére Slovenska chýbajú technicky vzdelaní ľudia Príležitostí zamestnať sa je dostatok

Tibor B. HAČKO – Tabuľka: autor

Zmeny po novembri 1989 vniesli do našej psychiky dovtedy neznámu obavu. Obavu vyvolávajúcu krízu v osobnom aj profesijnom živote. Je to strach o stratu zamestnania. Práca je stále vzácnejšia a pri jej hľadaní máme čoraz väčšie problémy. Zahraničné spoločnosti, ktoré ovládli slovenské hospodárstvo, neustále zvyšujú nároky. Tie väčšina uchádzačov nezvláda. Napriek tomu, že sa situácia na trhu práce mierne lepšie, objavuje sa nový fenomén – je nedostatok schopných, technicky vzdelaných ľudí.

V opatrných analýzach prognostici naznačujú mierne rasty vo všetkých ukazovateľoch ekonomiky napriek udalostiam v Ukrajine s vážnymi ekonomickými vplyvmi na Európu. Predchádzajúce výhľady úrovne rastu hospodárstva vo výške päť až sedem percent sú však nenávratnou utopiou. Nikdy už ani nenastane pokles nezamestnanosti k hodnotám z polovice roka 2007, keď sa pohybovala okolo osem percent. Získanie práce najmä vo východoslovenských oblastiach s nezamestnanosťou nad pätnásť percent sa tak stáva doslova „výhrou v lotérii“. (Pozri tabuľku.)

Na Slovensku poklesla nezamestnanosť v auguste 2014 na úroveň 12,56 percenta a stále si zachováva úroveň z roku 2013. Ak hodnotíme aktivity jednotlivých rezortov – teda v tomto smere ich skoro ničnerobenie – dá sa hovoriť o záračnom stave. Prítom sa v bruselských kuloároch pri téme o dlhodobu vysokú nezamestnanosť stále hovorí o čiernych scenároch. Tá trápi najmä krajiny zo skupiny PIIGS. Slovensko je už na ich prahu.

■ NÁREK AGENTÚR

Zaujímavá je situácia najmä z pohľadu personálnych agentúr. Rozoberať ich opodstatnenosť na malom Slovensku nie je teraz našou témou. Tou sa budeme zaoberať niekedy nabadúce. Agentúry sa neustále sťažujú na

súčasnú situáciu. Žiadajú pre svoju činnosť štátne dotácie, keďže narazili na bariéru „hlúpych“ uchádzačov. Za tých nedostatkov zaplatené. Vynášanie údajov o podnikoch a ekonomike Slo-

Kraj	Počet	Nárast / Pokles	Miera nezamestnanosti
Bratislavský kraj	22 357	281	6,35 percenta
Trnavský kraj	26 577	-348	8,29 percenta
Trenčiansky kraj	32 391	-538	9,80 percenta
Nitriansky kraj	45 143	-322	11,55 percenta
Žilinský kraj	41 018	-603	11,07 percenta
Banskobystrický kraj	63 806	-737	17,27 percenta
Prešovský kraj	79 584	-554	17,65 percenta
Košický kraj	69 792	-513	16,52 percenta
Slovenská republika	380 668	-3 334	12,56 percenta

venska už nie je lukratívne, a tým zaujímavé. Adepti odborov sociálna práca, štátna administratíva, mediálna komunikácia a iné zbytočné „študijné“ smery sú nepredajní. A tak personálne agentúry predávajú medzi svojimi pobočkami v rámci V4+2 neexistujúcich pracovníkov a berú z príslušných štátnych rozpočtov dotácie. Dokedy? Pred „krízou“ bola situácia taká, že bolo dostatok pracovných miest a málo kandidátov. Spoločnosti však boli ústretovejšie v požiadavkách na zamestnanca. Naplánovali si jeho vzdelanie do svojich nákladov aj za čas, keď nič neprodukoval. Situácia sa dramaticky zmenila po páde finančných inštitúcií a po zastavení ekonomického ras-

tu. Po reštrukturalizácii sa ukázalo, že vytvorených pracovných miest je aj na pokrytie prípadného rastu produkcie, ale na vytvorené miesta je nedostatok kvalitných, vzdelaných kandidátov. Za-

mestnávetatelia úplne prirodzene žiadajú len a len technické zameranie a aj na to výrazne zvýšili požiadavky.

■ PRÍSNE KRITÉRIÁ

Kritériá, ktoré treba splniť, sú skutočne prísne. Už pri prvom kole nevyhovie až osemdesiatpäť percent uchádzačov! Po druhom – dodávam, že nie osobnom pohovore – ostáva len štyri až päť percent vhodných uchádzačov, v „počtoch“ sú to dvaja-ťaja kandidáti. To je alarmujúci údaj. Namieste je otázka, načo je nám školstvo s druhým najväčším rozpočtom? Nie je zriedkavým javom, že po mesačnej práci personalistka vykáže nulovú úspešnosť. Motivácia vykonanej práce sa tak

podpisuje na oboch stranách pohovoru. Jednak na práci personalistov, keď títo pochybujú, či niektorí ľudia naozaj chcú získať prácu, lebo sú nedostatočne vzdelaní alebo dokonca zo strachu na dohodnutý pracovný pohovor bez ospravedlnenia ani neprídu. Súčasne sa stráca motivácia u uchádzačov, lebo títo po príchode na pohovor ani nerozumejú, o čom sú otázky, nie ešte, aby na kladené otázky odpovedali. Mnohí na ponuky práce rezignovali. Pracovný trh sa tak na Slovensku zúžil len na oblasť štátnych zamestnancov, čo je vysoko korupčné prostredie. A zvyšok? Zvyšok sú, žiaľ, len skladníci, dokladači, pomocní robotníci a pracovníci na ručných výkopoch. U tých je však mzdové krytie pod úrovňou minimálnej mzdy. Viac totiž nedá ani poľnohospodárstvo, ani stavebníctvo a obchodné reťazce už vôbec nie.

■ STRESOVÉ SITUÁCIE

Napriek tomu, že si ľudia aktívne hľadajú prácu, sú väčšinou neúspešní, často pre údaje na sociálnych sieťach, ktoré môžu zmať šancu na získanie práce. Aj keď ich pozvú na pracovný pohovor, vo väčšine prípadov im oznámia známu právne nenapadnuteľnú floskulu, že prednosť dostal iný uchádzač. Udanie dôvodov ako vek, pohlavie a vzdelanie sú totiž diskriminačné. Je potom pochopiteľné, že po čase márneho hľadania človek rezignuje a neraz sa zosúva po šikmej ploche až na dno.

Ako nájsť východ z tohto bludiska? Štát má páky na to, aby nariadil personálnym agentúram zmysluplné školenia, zabezpečujúce prekvalifikovanie Slovákov. Bez vekového limitovania. Myslím na automatizáciu, SAP, Siemens 5/7, pneumatické ovládanie, Q83, aspoň o dvoch jazykoch... Rezignácia však v nijakom prípade nie je východisko. Ani na pracovnom pohovore, aj keď to môže byť mimoriadne ťažké.

vať za úplatu. Zákon svojimi ustanoveniami nerieši energetickú efektívnosť v zmysle požiadaviek smernice EÚ č. 2012/27/EÚ, na ktorú sa odvoláva, a zjavne nejuje práva vlastníkov bytov a nebytových priestorov v znení Zákona č.182/1993 Zb. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov. Ide najmä o vlastnícke práva v bytovom dome a povinnosti vlastníkov a správcovských organizácií.

■ OBČAN PLAŤ!

Dôsledkom tejto zákonnej úpravy je skryté zvyšovanie nákladov na bývanie pod hrozbou finančných sankcií, na čo sa využíva i smernica EÚ. Obmedzuje sa právo vlastníkom bytov a nebytových priestorov rozhodovať o efektívnosti hospodárenia v oblasti tepelnej energie v bytových domoch. Zamedzuje vlastníkom bytov a nebytových priestorov zvoliť ekonomickejší spôsob pri zásobovaní teplom budovaním zdrojov tepla v mieste potreby, obnoviteľných zdrojov a vysokoúčinnnej výroby tepla v objektoch, ktoré sú jedinou konkurenciou pre málo efektívnych dodávateľov tepla zo zdrojov a z rozvodov centrálného zdroja tepla.

„Základom trhovej ekonomiky je fungujúca hospodárska súťaž, k ochrane a podpore ktorej sa Slovenská republika zaviazala v článku 55 ods. 2 Ústavy SR. Preto musí byť úlohou protimonopolnej autority dohľad nad tým, aby mali účastníci hospodárskej súťaže rovnocenné podmienky a aby sa konkurenčné výhody veľkých výrobcov tepla nestali prostriedkom na zneužívanie spotrebiteľov v bránení konkurencii, keďže ekonomické subjekty, ktoré sa nedovolené bránia vplyvu konkurencie, sa stávajú ekonomickejšie aj politicky silné v neprospech spoločnosti ako celku. Prijatý zákon umožňuje práve toto výsadné postavenie veľkovýrobcov na úkor konečných spotrebiteľov,“ píše sa v petícii prezidentovi republiky. Lenže v spoločnosti, v ktorej je občan ukrátený o právo na objektívne informácie, možno o tejto petícii okrem jej iniciátorov nevie nikto.

POZNÁMKA

Slovenská televízia uviedla na konci septembra diskusiu o rodine so zreteľom na jej slovenské špecifiká. Na Slovensku sa zo sto manželstiev rozvádza štyridsať, ale podľa diskutujúcich ani pretrvávajúce manželstvá či z nich vyplývajúce rodiny sa nehonoria dobrou kvalitou. Rodina sa tak ocitá v kríze a údajne treba pre ňu utvoriť nové idey.

Predčasné nebo...

Pokiaľ je pre bežnú populáciu dostupná najstaršia história ľudstva, zo starozákonných čias je všeobecne známe, že Boh stvoril človeka ako muža a ženu a evanjelium k tomu dodáva, že „muž a žena sú jedno telo“. Táto idea pretrvala veky a ani marxistická filozofia proti nej nič nenašla. Kde vezmeme obrodencia, čo dá rodine nové idey? V diskusii ďalej zaznelo, že ak aj súčasná rodina nedosahuje potrebnú kvalitu, za komunizmu to bolo s ňou ešte horšie. Ľudia sa ženili iba s vidinou, že im pri narodení potomka pridelia byt, lákavé boli aj detské prídavky a aj nechcená gravidita sa vraj musela riešiť svadbou. Aktéri spomínanej relácie však zabudli dodať, že vtedy mravy neboli až také voľné ako dnes. Ak aj to má byť výdobytkom novembra, ďakujem pekne za takú revolúciu. Podľa ankety dnešnú rodinu okrem nevalných vnútorných vzťahov ohrozuje najmä nedostatok financií, a teda logicky aj nezamestnanosť. Na druhej strane ani mnohé celebrity, čo s financiami nikdy nemali nijaké problémy, nežijú v usporiadaných rodinách. Demokracia nám priniesla slobodu, ľudia si uvedomujú, že si môžu toho dovoliť veľa, a chcú mať aj skúsenosti s mnohými partnermi. Nestály ľudský faktor rodinu ohrozuje najviac. Pre našinca netreba vymýšľať zložitú teóriu – na Slovensku sa vždy registrovalo, že existuje klasická rodina a neúplná rodina. Stále sa to však chápe a bude chápať ako zväzok muža a ženy, v inom prípade starostlivosť o deti iba jedného rodiča, ak druhý zlyhal. Zvyčajne sa najde dakto, kto ho nahradí.

Zostaňme pri klasike. Rodina je oboje – tak základnou jednotkou spoločnosti, ako aj koreňom kultúry. Je to neutichajúci zdroj podpory, obhajoby, uistenia a emocionálneho dobytia, ktoré dodáva dieťaťu silu, aby sa sebavedome odvážilo do väčšieho sveta. Veď preto je svet založený na párovom partnerstve, aby prinášalo potomstvo a naplnilo zem. Znamená to azda, keď zem je už dostatočne naplnená, že sa staré idey už vyčerpali? Svätý Otec Benedikt XVI. povedal: „Kto ohrozuje rodinu, ohrozuje samotné základy pokoja. Ameriku pokladáme za avantgardnú krajinu s vyspelou demokraciou, ale pri presile amerických filmov u nás nemôžeme nepostrehnúť, že v každom treťom-štvrtom z nich sa hlavný hrdina zdôveruje, čo akým neohrozeným Američanom je: Rodina je to najcennejšie, čo mám!“ A USA aj populačne rastú. Nehľadajme preto ani my nových „prorokov“, ktorí by chceli zmeniť, čo je nám od vekov zjavné. Ako povedal irsky dramatik George Bernard Shaw: „Šťastná rodina nie je ničím iným než predčasným nebom.“ Oplatí sa za ňu bojovať.

Peter JÁNOŠÍK

Štát je majster vo vyťahovaní peňazí z vreciek chudobných občanov Zatepľovali sme, ale či aj ušetrili?

Ivan BROŽÍK – Foto: internet, zdroj www.comtel-sro.sk

Zatepľovanie činziakov bolo hitom na prelome tisícročia. Spoločenstvá vlastníkov si od neho sľubovali nižšie náklady na teplo, a tak dodnes splácajú dlhy s komerčnými úrokmi, aby raz, možno o desať rokov, konečne za to teplo začali platiť naozaj menej. Mýlili sa.

O finančnú podporu na zateplenie našich príbytkov sme sa mohli oficiálne uchádzať v rámci niekoľkých programov. Mohli sme žiadať o dotáciu z verejných zdrojov alebo o komerčný úver so zvýhodnenými podmienkami. Vnucovala nám ich aj Európska banka pre obnovu a rozvoj. Zateplený panelák bol hit, merače tepla na radiátor ešte väčší a úplným esom bolo „odstrihnutie sa“ od veľkovýrobcov tepla zriadením si vlastnej plynovej kotolne v dome. Dokonca spoločenstvá vlastníkov mohli celú stavbu financovať zo stopercentného úveru so splatnosťou na pätnásť rokov. Veď čo po úrokoch, keď na teple ušetríme, aj tak to bude výhodnejšie.

bu tepla, množstve tepla na vykurovanie a prípravu teplej vody, ako aj ďalšie výkazy.

Na to, aby správca domu mohol v spolupráci so spoločenstvom jeho vlastníkov také výkazy kamsi poslať, potrebuje merače. To je prvý náklad. Potom potrebuje certifikát, že tie merače merajú, ako majú, aj ten niečo stojí. A takýchto certifikátov bude viac, hovorí sa o potrebe certifikovanej previerky meračov raz ročne. A to ešte nevieme, či aj samotní vlastníci vo svojich bytoch na radiátoroch v nich nebudú musieť certifikovať a verifikovať, inak platiť a platiť za to, že konečne začali šetriť. V súčasnosti stav pripomína nekálú súťaž medzi veľkými dodávateľmi tepla, ktorí si dokážu vylobovať v podstate akýkoľvek zákon na úkor bezbranných občanov vlastníkov, ktorí si pobraли úvery, aby kúрили lacnejšie.

■ PETÍCIA PREZIDENTOVI

Nikto o tejto petícii nehovorí, nepíše. Je takmer zatajená. Aj v tomto prípade sa ukazuje, ktoré médiá sto-

ja na strane oprávnených záujmov občanov a ktoré iba robia „vzťahy s verejnosťou“ pre tých alebo oných politikov a ich strany. Ide o petíciu s názvom Na vykonanie zmien zákona Národnej rady SR č. 657/2004 Z. z. v znení zákona Národnej rady SR. Prijatý zákon č. 100/2014 Z. z. o tepelnej energetike je podľa iniciátorov petície tendenčný, negatívne jednostranne zameraný proti konečným spotrebiteľom tepla. Ide o veľkú skupinu občanov tohto štátu, na ktorú sa zákon vzťahuje a bude mať na ňu negatívne sociálne vplyvy. Novela zákona je zameraná najmä na bytové hospodárstvo a osobné vlastníctvo občanov a dotýka sa prevažnej väčšiny vlastníkov bytov, najviac však dôchodcov a skupiny sociálne slabších. Najvyšší podiel nákladov v domácnosti predstavujú výdavky na bývanie, ktoré sú v rámci EÚ tretie najvyššie – na Slovensku až štvrtinu našich peňazí dáme na teplo. Novela rozširuje administratívne povinnosti spoločenstiev vlastníkov bytov a správcovských organizácií, ktorí tieto činnosti budú nútení vykoná-

Peter Mulík o dvoch zlomových udalostiach slovenských dejín

Historici nehovoria jazykom politikov

Historik Peter MULÍK sa zapojil do širokého kontextu tohtoročných výročí vzniku prvej Slovenskej republiky a Slovenského národného povstania úsilím o komplexný pohľad. Z toho vyplýval aj charakter otázok v osobitnom rozhovore pre matičný týždenník, v ktorom sa historik a člen vedenia Historického odboru Matice slovenskej usiluje zaujať aj stanovisko k stavu slovenskej historiografie.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

• **Je samotný vznik, ako aj existencia prvej Slovenskej republiky už dostatočne objektívne spracovaná?**

Historické spracovanie tejto témy slovenskými historikmi od roku 1945 sa dá rozdeliť podľa dobových okolností a podľa miesta, kde vznikali. Slovenský politický exil v zahraničí ho hodnotil jednoznačne pozitívne, niekedy až v oslavnom duchu, v línii imaginárnej kontinuity prvej Slovenskej republiky aj po roku 1945. Česko-slovenský politický exil (kde pôsobili aj niektorí Slováci) hodnotil túto tému prevažne negatívne – ako rozbitie Česko-Slovenska. Na Slovensku (resp. Česko-Slovensku) bola táto téma zaťažena od roku 1945 politickým tlakom, ktorý mal dvojjaký charakter – výsledkom druhej svetovej vojny a obnovením Česko-Slovenska. Po prevzatí moci komunistami pribudol ďalší faktor – marxisticko-leninské kritériá posudzovania dejín (triedny a internacionálny prístup), ktorý neumožnil objektívne posúdiť ani dejinný priebeh vzniku Slovenského štátu a ani slovenský nacionalizmus ako pozitívny jav. Po roku 1989 sa v rámci odkrývania tabuizovaných tém začalo objektívnejšie hodnotiť aj obdobie 1939 – 1945. Asi do polovice deväťdesiatych rokov 20. storočia sa rozvinula aj polemická diskusia na tieto témy. Žiaľ, väčšina bývalých marxistických historikov nezmenila veľmi ani terminológiu a ani metodológiu prístupu k tejto téme. V posledných rokoch slovenskí historici dávajú pri posudzovaní tohto obdobia prednosť pohľadu externého pozorovateľa. To sa prejavuje aj v médiách, ovplyvňujúcich verejnosť.

• **Kľúčovým bodom hodnotení ešte aj dnes je otázka, či vznik Slovenského štátu bol prirodzeným vývojom, ku ktorému spela slovenská politická scéna, alebo to bol dôsledok najmä zahraničnopolitických otrasov a vznik štátu bol výsledkom tlaku veľmoci. Ako k tomu pristupujete?**

Vznik štátu 14. marca 1939 bol spôsobený geopolitickými zmenami v Európe, najmä posilnením úlohy Nemecka. Slovenská štátnosť

bola však vyústením dlhodobého úsilia slovenských elít o národnú emancipáciu Slovákov. Slovenské politické programy neobsahovali myšlienku samostatného štátu (žiadali politickú autonómiu), ale ho ani neodmietali. Politické okolnosti rozpadu Č-SR urýchlili tento vývoj a samostatný štát bol prirodzeným vyústením slovenského národno-emancipačného vývoja. Hoci ide o relatívne krátke obdobie dejín 20. storočia, zrútenie dovtedajšieho poversailleského usporiadania umožnilo posuny štátnych hraníc a vznik viacerých nových štátov. Treba zdôrazniť, že vznik Slovenského štátu 14. marca 1939 nijako nesúvisí s druhou svetovou vojnou (tá sa začala až 1. septembra 1939), ale s pokusmi a s diplomatickými krokmi zabrániť vojne. Zdrojom napätia, podobne ako dnes, boli národnostné menšiny (najmä nemecká a maďarská), čo limitovalo aj autonómiu Slovensku krajinu, ktorá vznikla v rámci vtedajšieho Česko-Slovenska a 2. novembra 1938 stratila juh svojho územia aj s druhým najväčším mestom Košice. V stave krajného ohrozenia Slovenska sa vtedajší reprezentanti Slovenska rozhodli pre štátnu samostatnosť, garantovanú Nemeckom. Nemecká politika a národnosocialistická ideológia vyvíjali intenzívny tlak na mladý štát, ktorého autoritatívny režim sa málo odlišoval od ostatných európskych štátov.

• **Po desaťročiach rôznych politických a ideologických tlakov a deformácií možno už hovoriť o tom, že sa z nich slovenská historiografia vymanila?**

Nie, nemožno. Interpretácia dejín druhej polovice 20. storočia je trvalo silne podmienená výsledkami druhej svetovej vojny. To platí všeobecne, ale na Slovensku zvlášť. Tie boli nielen politické, ale aj ideologické. Platí nepísaná zásada, že status quo, ktoré nastolili víťazi tejto vojny, je trvalo platná podmienka interpretácie dejín. Historik by mal byť oslobodený od tohto tlaku a skúmať iba faktografiu.

• **Možno prekonať čierno-biele videnia štrnásteho marca 1939 a prečo?**

Slováci ako národný kolektív videli v samostatnom štáte, kto-

rý vznikol v októbri 1918, efektívnu možnosť národnej záchrany, a to napriek tomu, že jeho elity videli od začiatku riziká existencie tohto štátu (nezávisle od toho, aké politické postoje zastávali). Kvalitatívne však najväčším pozitívom novovzniknutej situácie bolo konštituovanie a rozvinutie idey samostatného slovenského národa, lebo v Česko-Slovenskej republike (1918 – 1938) sa táto právna subjektivita stratila (v Uhorsku existovala v obmedzenej miere ako slovenská národnosť) a bola prekrytá ideológiou fiktívneho česko-slovenského národa. Toto vtedajšie zafederovanie úplnej a nespochybniteľnej samostatnosti slovenského národa nebolo odvtedy už viac spochybnené (ani v povstaní, ani v Košickom vládnom programe a ani v období komunizmu). Čierne-biele videnie týchto udalostí prekonáme postupne zrelým analytickým uvažovaním mladých učiteľov, právnikov, publicistov. Vidím to pozitívne.

• **V súvislosti so Slovenským štátom musíme hovoriť aj o ľudských právach, teda o ich brutálnom porušovaní, o tom, že sa prijímali rasové zákony, čo dodnes vplyva na hodnotenie a prístup odborníkov i laikov k tomuto obdobiu...**

Pod vplyvom mocenskej hegemonie nacistického Nemecka sa do Slovenskej republiky implantovala rasová ideológia, ktorá našla čiastočne podporu v slovenskom antisemitizme sociálneho pôvodu. Vyústilo to rasovou selekciou časti obyvateľstva a jeho deportáciami so smutne známym koncom. Toto evidentné porušenie ľudských práv sa pripisuje nielen kompetentným, ale i celému štátu, čo v časti neseriózných publicistov dokonca vyznieva tak, ako keby tento štát vznikol iba kvôli odsúdeniahodným rasovým opatreniam.

• **Je alebo zostal štrnásty marec 1938 v historickej pamäti Slovákov?**

Zrážka dvoch totalitných ideológií – nacizmu a komunizmu – neumožnila Slovákom objektívne hodnotiť svoje dejiny ani po roku 1945. Ale Slovenský štát, resp. prvá Slovenská republika, je ne-

sporne v historickej pamäti národa. Je tam však uchovaná v rozmanitých podobách. Iba časť populácie si uchováva tzv. rodinné vedomie – informáciu od prarodičov a rodičov. Táto informácia väčšinou neobstojí v odbornej polemike, ale postoj týchto skupín obyvateľstva to nemení. Veľká časť populácie je formovaná „socialistickou“ školou a prvú slovenskú štátnosť vníma s rezervou. Najväčšia časť spoločnosti však nemá vyhranený názor na toto obdobie slovenských dejín. Je však prístupná logickej argumentácii historikov a politikov.

Slovenskí politici zaujímali ambivalentné postoje k tomuto úseku dejín. Aj vysokopostavení politici, ak nestáli na dogmatických česko-slovenských alebo kozmopolitných pozíciách, v súkromí často vyjadrovali kladný vzťah k slovenskému štátu, intuitívne vnímajúc, že išlo o „slovenskú vec“. Na verejnosti si však málokto dovolil vyjadriť sa aj kladne o rokoch 1938 – 1945. Marginálne politické a strany (aj jedna parlamentná) sa občas k 14. marcu hlásili, ale nazdávam sa, že išlo o výrazne zdeformovaný obraz historickej reality.

• **Vychádzajúc z tohto pohľadu dá sa povedať, že termín „vojnová republika“, používaný v spravodajstve verejnopolitických médií, nielen neobstojí, je i tendenčne zavádzajúci. Dejiny však pokračovali ďalším významným dátumom – je ním 29. august 1944. Je to už dostatočne spracovaná téma, bolo to prirodzené vyústenie domáceho vývoja alebo kľúčové boli zahraničnopolitické okolnosti, teda vývoj na frontoch druhej svetovej vojny?**

Spracovanie tejto témy je pomerne rozsiahle. Existuje niekoľko monografií, edícií dokumentov a veľké množstvo štúdií. Napriek tomu nie je téma spracovaná komplexne.

Dobří vojenský stratégovia správne predpokladali, že Nemecko vojnu prehrá, ale nerátali, že to bude trvať tak dlho. Politická rezistencia voči štátu na Slovensku zosilnela po zmenách na frontoch. Československý orientovaní tvorcovia povstania však nepostrehli jednu podstatnú vec, že v tom satelitnom „nesuverénnom“ Slovenskom štáte došlo k dokonštituovaniu moderného slovenského národa, ktorý by sa bez tohto vojnového intermezza nebol do tvoril, ale pravdepodobne by bol v „československom politickom národe“ postupne zanikol.

Až od 6. októbra 1938, resp. 14. marca 1939 sa dá hovoriť o politickom slovenskom národe, ktorý nielen sám seba uznával, ale bol aj medzinárodne akceptovaný. Tento fakt už nezmenil ani koniec vojny (spojený so zánikom Slovenskej republiky), ani komunistický režim, ba tento veľavýznamný fakt právnej subjektivizácie slovenského národa, za ktorý vďačíme prvej Slovenskej republike (1939 – 1945), bol predpokladom pre vznik česko-slovenskej federácie a samostatného štátu 1. januára 1993.

• **Vymanila sa slovenská historiografia z deformácií, ktoré boli spôsobené dlhoročnými politickými a ideologickými tlakmi?**

Nevymanila sa, lebo aj historiografie veľkých národov (americká, ruská, britská, francúzska atď.) sú pri interpretácii dejín tohto obdobia stále ovplyvnené politickými hodnoteniami, nastoleným na konci druhej svetovej vojny. Ideológia víťazov vojny limituje aj historiografiu. Historici by sa nemali vyjadrovať jazykom politikov. Nevidno úsilie o objektivizáciu. Považujem za neprimerané a nesprávne viazať výklad dejín na výsledky druhej svetovej vojny. Nemožno trvalo deliť svet na „víťazov“, ktorí

mali „pravdu“, a porazených, ktorí nemali „pravdu“, ba ani právo brániť sa. Žiaľ, obidve svetové vojny sa neskončili mierom medzi bojujúcimi stranami, ale diktátom jednej strany a pokorením druhej strany. To predtým v medzinárodnom práve nebolo. Aj porazený nestratil tvár. Tú zmenu spôsobila jednak nacistická ideológia, ale aj neadekvátna chuť na pomstu zo strany „víťazov“. V takých ničivých vojnách, aké boli v 20. storočí, niet víťazov a porazených – sú len obeť na obidvoch stranách. Tým treba vzdať piету a netreba nikoho vzdihovať, že bol na správnej strane.

• **Malo Slovenské národné povstanie národno-emancipačný vplyv?**

Bez akýchkoľvek pochybností je 29. august historickej udalostí. Nie som si však taký istý, či by mal byť štátnym sviatkom, lebo v národno-emancipačnom vývoji Slovákov bol retardačným krokom. Štátoprávny vývoj Slovákov sa ním posunul pred 6. október 1938, keď sa dosiahla politická autonómia Slovenska. Aj keď 25. decembra 1943 opoziční predstavitelia politického spektra, ktorí sa v Slovenskej republike nepodívali na riadení štátu, podpísali tzv. Vianočnú dohodu o vytvorení Slovenskej národnej rady, ktorá mala prevziať moc na Slovensku, v čase povstania nedeklarovali nijakú formu slovenskej štátnosti (ani federatívnu ako v komunistickom Juhoslávii), ale obnovenie unitaristickej Česko-Slovenskej republiky, kde nemali nikým trvalo garantované štátoprávne kompetencie pre Slovensko a Slovákov. Ani oni sami svoje vojenské aktivity od augusta do októbra 1944 neoznačili pomenovaním „slovenské“ povstanie (toto patetické pomenovanie dostalo povstanie až v povojnovej historiografii), aby neupadli do podobného zrenia, že sú slovenskí separatisti. Teda nie je pravda, že povstanie bolo iba proti režimu, lebo historicky sa dá jednoznačne dokázať, že bolo aj proti slovenskému národno-emancipačnému smerovaniu k vlastnému štátu.

Čierne-biele videnie tohto obdobia dejín možno prekonať len za predpokladu, že politici, publicisti, intelektuáli a všetci tí, čo formujú mládež, objektivizujú svoj pohľad na dejiny a uznajú, že hlavným subjektom slovenských dejín je slovenský národ. V tom prípade uvidia dejiny inou optikou.

• **Položme si však dôležitú otázku – dostalo sa SNP do historickej pamäti národa a ako ju formovalo?**

SNP je silne ukotvené v historickej pamäti národa. Desaťročia celý vzdelávací systém, kultúra (filmy, drámy, literárne diela, sochy, múzeá atď.) a politika úporne pretlačali túto udalosť do vedomia ľudí. Podoba SNP v historickej pamäti je patetická, neobjektívna, ale najmä rozporná s historickou realitou.

• **Možno odstrániť tento rozpor v historickom povedaní Slovákov – rozpor, protichodnosť, ktorá vzniká interpretáciami 14. marca 1939 a 29. augusta 1944?**

Tento trend je v poslednom čase dosť zreteľným úsilím časti slovenských elít. Usiloval sa o to v exile aj ideológ Slovenskej štátnosti Štefan Polakovič. Zdá sa mi, že ide o dosť účelové a povrchné pokusy, ktorých motívom je „jednota národa“, resp. „jednotné historické myslenie“. Ucelené a zrozmietené historické vedomie u jednotlivca aj národa predpokladá, že na jednotlivé historické udalosti a aktéry dejín si spomína v určitom súlade, ktorý dáva vysvetlenie dejín jeho národa. Ak ten súlad chýba, je toto vedomie zmätčné, a to vysvetľuje aj nechť Slovákov k vlastným dejinám.

Od narodenia zakladateľa Slovenskej ligy uplynulo stoštyridsať rokov Nechcel život so zviazanými rukami

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív

Ignácovi Gessayovi, oravskému rodákovi z Tvrdošína, osud nadelil nie príliš dlhý, no o to plodnejší život, ktorý striedavo prežil vo svojej domovine i na americkom kontinente. Narodil sa v chudobnej roľníckej rodine Jozefa Gessaya a Žofie Gessayovej 17. júna 1874. V tomto roku sme si pripomenuli stoštyridsať rokov jeho narodenia.

Základné vzdelanie mu vštepovali učitelia v Tvrdošíne a v Trstenej, neskôr na učiteľskom ústave v Špišskej Kapitule i v Jágri. Profesionálnu kariéru si začal budovať ako učiteľ vo viacerých oravských dedinkách i na Zemplíne (Veľké Žbince, Liesek, Štefanov nad Oravou, Tvrdošín – Krásna Hôrka, Ústie nad Oravou). Počas učiteľskej praxe občasne prispieval do časopisov Dom a škola a Slovenské listy. Vrchnosť mu túto činnosť zakázala a označila ho za „pansláva“.

■ CESTA DO AMERIKY

Gessay odmietol žiť so „zviazanými rukami“. V tom čase u neho dozrelo rozhodnutie emigrovať na americký kontinent. Začiatkom školského roka 1889 ako dvadsaťpäťročný nasadol na loď a vydal sa na cestu do USA. Vo vrecku mal iba zopár drobných a odporúčacie listy od českého slovakofila Karola Kálala a niektorých národovcov. V tom čase jeho manželka čakala prvú dcéru...

Vďaka odporúčaniam onedlho dostal miesto učiteľa slovenčiny v meste Olyphant v štáte Pensylvánia. Popri pedagogickej činnosti Gessay posielal svoje články do krajských periodík. Jeho state uverejňovali Amerikánsko-slovenské noviny, ktoré vtedy boli najrozšírenejším periodikom medzi našimi krajinami v Amerike. Články, ktorými sa Gessay prezentoval, mali taký úspech, že onedlho mu šéfredaktor tohto periodika Peter Rovnianek ponúkol miesto redaktora v Pittsburghu. Gessayovi sa tak otvorila cesta k ďalšiemu, celoživotnému povolaniu – k novinárčine, ktorej sa venoval po zvyšok svojho života.

■ V SLOVENSKOM DENNÍKU

Amerikánsko-slovenské noviny boli stále populárnejšie. Stali sa akousi organizačnou bázou Slovákov žijúcich v Amerike. Rovnianek prišiel s myšlienkou pripojiť k novinám denník, ktorý by deň čo deň ponúkal Slovákom v Amerike čerstvé informácie. Myšlienka nadobudla reálne kontúry 25. marca 1901, keď vyšlo prvé číslo Slovenského denníka. Gessay bol počas rokov 1903 – 1919 jeho hlavným i radovým redaktorom.

Na žiadosť Štefana Furdeka sa v Pittsburghu (4. apríla 1907) stretol výbor zložený z predstaviteľov slovenskej tlače. Na schôdzke sa zúčastnil aj Ignác Gessay. Výbor odsúhlasil založenie Slovenskej ligy v Amerike manifestom z 30. mája 1907. Gessaya zvolili do prípravného výboru, ktorý mal za úlohu pripraviť stanovú a program Slovenskej ligy.

■ SLOVENSKÁ LIGA

Popri práci pre Slovenskú ligu v Amerike, Gessay pracoval aj naďalej ako novinár a popri redigovaní Slovenského denníka vzal si na plecia počas jedného roka (1908 – 1909) aj redigovanie časopisu Rarášek. V roku 1909 založil mesačník pre dospelých s výstižným názvom Mládež, ktorý prinášal príspevky pre študentov stredných škôl.

Po krachu Slovenského denníka, keď Rovnianka tiež zasiahla hospodárska kríza, Gessay bez práce dlho neostal. Už v roku 1911 sa zamestnal ako hlavný redaktor Národných novín, ktoré v tom čase mali dvadsaťosem tisíc predplati-

Ignác GESSAY

teľov. Za svoju novú prácu sa presťahoval do New Yorku (1913), kde onedlho založil nové periodikum s názvom New Yorkský denník.

Prvá svetová vojna predznačovala, že sa onedlho budú meniť hranice Európy. Pre Ignáca Gessaya sa otvorila nová možnosť ovplyvňovať amerických Slovákov ďalším denníkom Denný hlas, ktorý začal vychádzať pod jeho vedením od októbra 1915. Popri redakčnej činnosti postupne pripravoval dohodu medzi zástupcami Slovenskej ligy v Amerike a Českým národným združením, čo vyústilo do podpísania Clevelandskej dohody 22. 10. 1915. Tá určila, že za svoju svojbytnosť budú bojovať Slováci a Česi spoločne.

■ TLAČOVÁ KANCELÁRIA

Hneď na druhý deň po podpísaní dohody v Clevelande na Huron Street založili Tlačovú kanceláriu Slovenskej ligy v Amerike, ktorú viedol I. Gessay. Zároveň založili aj Zväz slovenských novinárov. Odtiaľto vychádzali hlavné informácie o udalostiach na vojnových frontoch aj o úsilíach Slovákov o svoje oslobodenie.

O budúcom postavení Slovákov a Čechov v spoločnom štáte bolo potrebné rokovať s diplomatmi z najvyšších kruhov českej a slovenskej politiky. V roku 1918 americkí Slováci a Česi prijali návštevu T. G. Masaryka, ktorý vo svojom prejave podporil úplnú samosprávu Slovenska. Vďaka jeho postoju sa začal koncipovať podklad pre ďalšiu z najvýznamnejších dohôd podpísaných na americkom kontinente – pre Pittsburskú dohodu. Jedným z jej signatárov bol práve I. Gessay.

■ V NOVOM ŠTÁTE

Nová politická situácia začala postupne predurčovať Gessayov návrat do rodnej zeme. Politické a kultúrne dianie v novom štáte sa neraz do zahraničia interpretovalo protichodne i nepravdivo. Preto Slovenská liga v Amerike vyslala do Č-SR delegátov, ktorí mali situáciu preskúmať.

Po takmer dvadsiatich rokoch sa 16. júla 1919 Ignác Gessay vrátil do Bratislavy. Jeho úlohou bolo zabezpečiť pravdivý tok informácií i nadviazať bližšiu spoluprácu medzi slovenskou Amerikou a Slová-

mi. Pokračoval v napĺňaní svojho cieľa, pre ktorý bol vyslaný do domoviny, a začal publikovať články, ktoré informovali o Slovenskej lige v Amerike i o živote krajanov v zahraničí. V tomto čase sa uskutočnilo aj jeho stretnutie s ministrom Vavrom Šrobárom, na ktorom sa dohodli na zriadení Informačnej kancelárie v Bratislave, ktorá mala za úlohu poskytovať Slovenskej lige v Amerike rôzne užitočné zvesti, najmä z oblasti priemyslu. Predpokladalo sa, že vďaka činnosti Informačnej kancelárie by sa mohlo na Slovensko vrátiť až stotisíc krajanov z Ameriky, ktorí mali skúsenosti so zakladaním podnikov, obchodovaním a bankárstvom.

■ GEŠAJOV V MALINOVE

Medzi najväčšie úspechy kancelárie jednoznačne patrilo odkúpenie a rozparcelovanie vyše stošesťdesiathektárového majera, ktorý prostredníctvom I. Gessaya americkí Slováci odkúpili a vytvorili si na ňom svoje hospodárstva. Za jeho pomoci aj pozemky osídľovali a udomácnili sa na nich. Táto osada (časť Malinova) dostala na jeho počesť meno Gessayovo (Gešajov).

Podpora Informačnej kancelárie Slovenskej ligy postupne zo strany Slovenskej ligy v Amerike slabla a upadala. V tom čase v americkom Scrantone slovenský bankár Michal Bosák koncipoval plán na založenie novin Obrana, ktoré mali byť najčítanejším časopisom v USA. Preto sa jeho redakčný tím obrátil na skúseného novinára Gessaya so žiadosťou, aby do časopisu prispieval aktuálnymi článkami zo Slovenska. Predsavzatie sa Bosákovi podarilo splniť. Obrana aj s pomocou Gessaya sa onedlho stala najčítanejším periodikom v USA.

■ SESTERSKÁ LIGA

Gessay považoval činnosť bratislavskej Kancelárie Slovenskej ligy v Amerike za veľmi prospešnú, so širokým potenciálom pre amerických krajanov i Slovákov. Lenže jeho zámer bolo treba ešte viac rozšíriť a najmä podnietiť ešte užšiu spoluprácu Kancelárie so Slovenskou ligou v Amerike. Práve tieto dôvody sa Gessay rozhodol založiť sesterskú organizáciu Slovenskej ligy v Amerike na Slovensku. Vznikla 22. októbra 1920 v Bratislave. Jej program bol postavený na moderných demokratických princípoch, na zásadách nadstraníckosti i nadkonfesijnosti.

Liga vystupovala ako združenie všetkých Slovákov sveta. Od roku 1924 do roku 1928 Gessayovým pričinením vychádzal mesačník Slovenská liga, ktorý založil aj doň prispieval. Jeho príspevky boli zväčša osvetového charakteru a týkali sa náboru nových členov do Slovenskej ligy. Počas svojho pôsobenia v Slovenskej lige na Slovensku sa pričínal o to, aby liga mala svoju vlastnú budovu.

Gessayovu životnú púť ukončila 12. augusta 1928 v Bratislave choroba tráviaceho traktu, na ktorú trpel od roku 1927. Jeho pomník je vystavaný z obrovského náhrobného kameňa na Ondrejskom cintoríne v Bratislave. Je symbolom úcty amerických novinárov k jeho životu i dielu. Na pomníku sa skvie celoživotné krédo Ignáca Gessaya: „Ak moja práca vzbudila v niekom zápal o posvätnú našu národnú vec, vtedy nežil som darmo.“

NÁZORY

Najlepšie životné podmienky pre dôchodcov a starých ľudí sú v Nórsku. Uvádza sa to v správe s názvom Global Age Watch. Slovensko sa ocitlo na štyridsiatom siedmom mieste z deväťdesiatich šiestich skúmaných krajín sveta. Štúdia sa zamerala na hospodársky a sociálny blahobyt starších ľudí po dosiahnutí veku šesťdesiatich rokov. Všetkých deväťdesiatšesť krajín bolo hodnotených podľa niekoľkých kritérií: zabezpečenie príjmu (dôchodky), zdravotný stav, stav životného prostredia a zamestnanecké možnosti pre osoby v staršom veku.

Dôchodca ako piate koleso

Ivan BROŽÍK

V správe, zverejnenej pri príležitosti Medzinárodného dňa starších osôb, sa uvádza, že aj tento rok sa desať krajín s najlepšimi podmienkami na život staršej populácie nachádza v západnej Európe, Severnej Amerike a Austrálii. V prvej desiatke sú tri členské krajiny Európskej únie – Švédsko, Nemecko a Holandsko. Slovensko v tomto rebríčku obsadilo štyridsiate siedme miesto.

■ DÔSTOJNOSŤ CHÝBA

Slovensko podľa správy síce patrí medzi krajiny s fungujúcou národnou politikou pre dôchodcov a všetci dôchodcovia majú zaisťované penzie, ale na dôstojný život v starobe s uspokojením bežných potrieb to nestačí. Navyše, v porovnaní s celosvetovým trendom starnutia je Slovensko zaradené medzi krajiny priamo ohrozené starnutím populácie. Global Age Watch predpokladá, že v roku 2050 bude mať okolo dvadsaťjeden percent svetovej populácie nad šesťdesiat rokov. Na Slovensku by to malo byť výrazne viac, až 35,4 percenta.

To, že sa populácia (aj tá naša) dožíva čoraz vyššieho veku, je síce dôvod na uspokojenie, lenže zároveň aj výzva pripraviť sa na vyššie zataženie dôchodkových systémov v budúcnosti. Najjednoduchším a zároveň zlým riešením je

posúvanie vekovej hranice na odchod do dôchodku. Už teraz je totiž väčšia časť obyvateľov vo veku po päťdesiatke nezaujímavá pre slovenský trh práce. Podľa správy treba pridať na iných opatreniach, ako je napríklad podpora pôrodnosti. V krajinách s dobrou rodinnou politikou nedochádza k nárastu podielu populácie v dôchodkovom veku.

■ BEZ PROSTRIEDKOV

Správa Global Age Watch tiež pripomína, že aj na Slovensku existuje veľká časť dôchodcov bez rezervných finančných prostriedkov a s minimálnym dôchodkom. V tejto súvislosti poukazuje na osvedčený systém sociálnych dôchodkov vo viacerých krajinách Latinskej Ameriky. Tie sú dotované priamo z výberu daní právnických osôb. Príkladom môže byť Mexiko, kde deväť z desiatich dôchodcov vo veku nad šesťdesiatpäť rokov dostáva takzvaný „sociálny prídavok“. V Peru funguje program Pension 65, na základe ktorého všetci občania nad túto vekovú hranicu dostávajú mimoriadny dôchodok raz za štvrtrok vo výške v prepočte asi šesťdesiatštyri eur. V porovnaní s tým plošne plánované zvýšenie dôchodkov na Slovensku v roku 2015 vo výške okolo päť eur vychádza naozaj tragikomicky.

Na Slovensku verejnosť nereaguje na informácie médií tak, ako by si to ony predstavovali. Internetový portál Pravý prostor konštatuje, že je to tak aj v Čechách. Kládne si napríklad otázku, prečo má protiruská propaganda médií taký malý dosah? Prečo český národ po vyše polročnej masáži si stále neosvojil bojové nadšenie svojich „elít“ a nedeonstruje v uliciach za tvrdší postup voči lotrovskému Rusku?

Protiruská rétorika víťazí

Peter JÁNOŠÍK

Odpoveď vidí v syndróme Rudého práva. V časoch totality dosiahol Rudé právo takú dôveryhodnosť, že ľud už neveril ničomu, čo napísalo. Akosi automaticky sa predpokladalo, že pravdou je opak publikovaných tvrdení. Rovnako to bolo na Slovensku s tlačovým orgánom KSS deníkom Pravda. Tento stupeň dôvery medzi obyvateľstvom majú masovokomunikačné prostriedky opäť: ľudia sú takí precitlivení na propagandu a manipuláciu možno aj zásluhou predchádzajúceho režimu. Poznajú a vycítia ju na sto honov a vnímajú ju veľmi negatívne. Dnes je hlavný prúd propagandy z pohľadu bežného občana výrazne proruský, proislamský, progendrový, prohomosexuálny, multikultúrny. Kapitoulou samou osebe je proeurópskosť našich médií. Vinu sa k Bruselu tak ako kedysi k Moskve: Tamojšie lajno vraj vonia ako fialky...

Po rokoch formovania verejnej mienky sa občan odpojil. Čo mu tie hodnoty, ktoré európsky mainstream prináša, dávajú? Jeho dojem je, že podporujú cudzie proti domácomu, veľké proti malému, úchylné proti normálnemu a škodlivé proti užitočnému. Za Reagana sme milovali USA. Dnes konštatujeme, že sa im podarilo za ostat-

ných dvanásť rokov rozvrátiť najmenej šesť stabilných, sekulárnych a prozápadných diktatúr arabského sveta a premeniť ich na divoké osie hniezda sektárskeho násillia, krvavým polmesiacom obkolesujúce Európu z juhu, a zároveň rozduchať iskrú nenávisti a džihádu v moslimskej diaspóre Európy. Takže sme s rečami o šírení demokracie získali násillie v západnej Európe a nekončiaci prúd utečencov, úplne nekompatibilných a nezachádzajúcich do našej kultúry.

A čo na to hovoria európske elity? Nezastanú sa občana a daného poplatníka, ale vravia, že ich musíme pochopiť, vcítiť sa, začleniť, prispôsobiť sa... Staneme sa cudzincami vo svojej krajine? Dakedy to tak vyzeralo, že občania prvého radu hodnými rešpektu a úcty sú tí iní, odlišní.

A ako to je s Ukrajinou, kde sa podarilo rozpútať občiansku vojnu? Pozorný divák ťažko prijme nedôveryhodné informácie o zosadení tamtojšej regulárnej vlády, zostrení lietadla, ťažko strávi paľbu armádnych raketometov a delostrelectva na obytné štvrte miest, to chce silný žalúdok... Občan nepocituje najmenší dôvod nekriticky podporovať Západ. Za toto nie...

Z nekaždodenného stretnutia liptovskohrádckých maturantov po polstoročí

Život je škola, ktorá nepozná prázdniny

Peter ŠTRELINGER – Foto:slovakiatravel.sk

Pred tohtoročnými letnými prázdninami som sa zúčastnil v Liptovskom Hrádku na milej slávnosti. Mali sme tam v lesníckej škole maturitné stretnutie po polstoročí. Viem, že podobné podujatia sa dejú po celom Slovensku, maturanti sa stretávajú najmä v jubilejných rokoch, bývajú to stretnutia milé a nezabudnuteľné, no väčšinou dôležité a pamätné pre spolužiakov konkrétnej školy. I ja by som si intimitu nášho stretnutia uložil vo svojej duši a v spomienkach najmä pre seba, no myslím si, že okrem iných vecí stojí zvlášť jedna za to, aby som sa s ňou podelil s čitateľmi SNN. Bolo to vyznanie nášho profesora Pavla Železnika, ktorý nás učil na lesníckej škole slovenský jazyk a literatúru.

Hrad v Liptovskom Hrádku

Ani po päťdesiatich rokoch nezabudol som na jeho lekcie. A vyznávam sa, že práve tento môj stredoškolský profesor motivoval ma v mojom ďalšom profesijnom živote, aj v kariére slovenského spisovateľa a novinára. Jeho vyučovacie hodiny, na ktorých nám prednášal o osobnostiach slovenskej literatúry, mi do dnes utkveli v pamäti. A často som sa práve ním inšpiroval aj pri vlastnom písaní.

Bol to profesor, akých veľa naše školstvo nemalo – a či ich dnes pri súčasnej mizérii vzdelávania má, o tom takmer pochybujem. Práve počas nášho stretnutia oslavoval osemdesiate narodeniny. Ako som sa dozvedel, aj keď je už na dôchodku, ešte i teraz každodenne počas školského roku chodí do svojej školy, kde mu riaditeľ ponechal malý kabinet. Sem-tam i zastúpi, ak treba, niektorého kolegu. Jednoducho je pedagóg telom i dušou. Učiteľská osobnosť. Tu sú jeho slová...

■ NEPODKUPNÝ ZVONÁR

Čas večný pohyb je. Tento nepodplatiteľný fenomén nemožno zastaviť. Ako zvonár denne odbíja pár taktov na rozlúčenie aj z nášho času. Ako oráč ostrím pluhu kyprí nádej storakú – hlboké ľudské slovo je cesta k človeku. Preto musím povedať to, čo ste už počuli a čo logicky vyplýva z charakteru nášho stretnutia, ale aj to, čo sa musí povedať: „Do brány rozumu a citu, do brány myslenia, poznania a konania sa vchádza bránou školy.“ V mene tejto školy i v mene prvej lesníckej školy v Uhorsku – jednej z najstarších v Európe – oficiálne pomenovanej Kráľovská komorská lesná a hlavná národná škola v Liptovskom Hrádku, založenej excelentným lesným prefektom likavsko-hrádckého domína Františkom Wisnerom z Morgensternu v roku Pána 1796, vás všetkých srdečne pozdravujem a vítam.

■ PRVÝ SEPTEMBER 1960

Iste si pamätáte na 1. september roku 1960, keď ste plní očakávania a predsavzatí prekročili prah našej starostlivoj wisnerovsko-dekretovskej lesníckej školy, ktorá sa stala na štyri roky miestom, kde ste prijímali tie perly ducha, ktoré robia človeka osobnosťou. Opäť ste sa vrátili z veľkého, zložitého a nefúškého sveta, aby ste sa na chvíľu pospájali v čase a aby ste sa uistili, že nie ste si cudzí, aby ste na chvíľu odložili pocit dospelosti a spomienkami poďakovali vašej alma mater za

zelené stužky nádeje, za päťdesiate narodeniny vašej maturity.

Už je to dávno, čo vám na perách umĺklo Gaudeamus igitur. Odvtedy ste absolvovali polstoročie praktického života – jedinej to školy, ktorá nepozná prázdniny. Za svedomitú prácu pre záchranu našich významných, nenahraditeľných, ale ohrozených lesov, za vašu akúkoľvek svedomitú prácu pre našu krásnu domovinu vám vaša matka škola ďakuje v mojom mene, v mene prítomných profesorov, v mene tých, čo už spia svoj večný sen, ale ktorí vás učili poznávať srdce hory – kódex života, jeho a jej mlčanlivé poslanstvo.

Prijmite odo mňa ešte jedno vyznanie: Boli ste študenti, ktorí študovali v období, keď cieľom našich stredných škôl nebola výroba podpriemerných jedincov. Takto pripravení maturanti ste niekoľko študovali na vysokých školách, väčšina odišla do praktického lesníckeho života chrániť a pestovať naše krásne lesy. Všetkým vyznávam moju vďaku, úctu a lásku.

■ VYZNANIE LESU

Dovoľte pripomenúť myšlienku P. O. Hviezdoslava, hviezdy slovenskej literatúry, ktorého náš maturant, priateľ a spisovateľ Peter Štrelinger v románe o Hviezdoslavovi pomenoval podľa spisovateľa Jáneho Spútaný Prométeus... „Nadišla doba, keď národ potrebuje väčší charakter ako talent. Talent je meteor, ktorý sa zablyсне – a zhasne, ale charakter je stálica – veľmi trvá!“ A ktorý v súčasnosti veľmi absenteje. Sme národ, ktorý má geneticky zakódovanú potrebu oprieť sa – očami o horu, rozumom o dejiny, srdcom o osobnosť...

Oprieť sa očami o horu, to nám v plnom rozsahu umožňujú naše prekrásne, podmanivé a nenahraditeľné lesy, ich tvory a naše lesnícke povolanie. Preto pozdravujeme naše lesy – hory, z tej duše pozdravujeme vás – ako monument Božej prírody – ako nádherné katedrály, do ktorých keď vstúpime, sme zasiahnutí ich podmanivou krásou, ich významom a všetkými tam žijúcimi tvormi, ak nemáme hlinené duše a zabetónované mozgy.

Oprieť sa rozumom o dejiny, to nám v plnom rozsahu umožňujú vyššie tisícročná história nášho národa, ktorý vzdelaním a kultúrou formovali solúnski bratia sv. Cyril a sv. Metod.

Pamätajte: Beda národu, ktorý stratil historickú pamäť!

Oprieť sa srdcom o osobnosť – to nám umožňujú veľké osobnosti nášho malého národa, len ich musíme poznať. V slovenskom lesníctve je to veľkán európskeho formátu Jozef Dekrét Matejov, najvýznamnejší lesník od 18. storočia, ktorý položil základy modernému lesníctvu. Jeho životnou filozofiou bolo: zachovať lesy potomstvu vo vysokej odbornosti a v železnej vytrvalosti. Tomuto úsiliu podriadiť celý svoj život.

A úspešne.

■ ZMYSEL ŽIVOTA

Volám do vašich srdc, hláv a svedomia: Urobte všetko, ba ešte viac, aby ste nepatrieli k tým súčasným sebazničujúcim generáciám, ktoré prídu k rozumu až potom, keď ho už nebudú potrebovať, ktoré doteraz nepochopili, že lesy a pralesy sú kostrov krajiny a ich záchranou zachraňujeme ľudstvo pred ekologickou katastrofou.

Albert Einstein, génius všetkých čias, odkázal ľudstvu už v roku 1921 toto mento: „Ak zahynie posledná včela, indikátor zdravého životného prostredia, ľudstvu ostávajú len štyri roky života.“ Ľudstvo má ešte nádej – alebo zmúdre, alebo hlúpo zahynie...

Život tu na zemi je daný každému z nás len na jedno použitie. Preto myslime, konajme a žime tak, aby sme s veľkým filozofom Horáciom mohli povedať: Non omnis moriar – nezomriem celý, niečo tu po mne ostane. A aby ostalo, nám všetkým želám v mene civilizácie lásky, pravdy, dobra, spravodlivosti, ľudskosti a krásy, aby sme civilizáciu hmoty nahradili civilizáciou ducha, aby potom, keď čas, tento nepodplatiteľný fenomén odbije posledných pár taktov nášho života, mohli živi o nás povedať: Boli to dobrí ľudia, boli to dobrí lesníci s hlbokým vzťahom, odbornosťou a morálnym kódexom k lesom a ich tvorom, boli to veľkí synovia a dcéry malého Slovenska, ukrytého v nádhernom venci lesov a hôr – tom najkrajšom kúte v širom svete.

Verím, že toto „vyznanie“ zarezonuje mnohým, čo túžia a volajú po tom, aby sa do škôl vrátili osobnosti, ktoré by boli príkladom pre študentov. Žiaľ, kde ich zobrať? Azda príklad profesora Lesníckej odbornej školy v Liptovskom Hrádku Pavla Železnika, aj to, čo vyslovil, bude inšpiráciou.

BESEDNICA

Globalizácia je proces pokútneho sústredovania svetového bohatstva do rúk relatívne malej skupiny anonymných vlastníkov, ktorých osobná identita, štátna príslušnosť, národnosť i náboženstvo zostávajú pred verejnosťou dôsledne utajené. V médiách sa ich mamutie podniky najčastejšie maskujú amorfným názvom nadnárodné korporácie s neskrývaným náznakom, že ich anonymní vlastníci už sami seba považujú za akýsi nedotknuteľný nadnárod.

Tajné čachre globalizátorov

Július HANDŽÁRIK

Existencia nadnárodných korporácií, a najmä neustále rozširovanie ich pôsobnosti a majetku však samo osebe popiera propagandistickú politickú tézu o slobodnom podnikaní a o konkurencii ako základe pluralitnej demokracie, lebo zmyslom existencie a hlavným cieľom pôsobenia týchto spoločenstiev je práve likvidácia akejkoľvek konkurencie a dosiahnutie monopolného postavenia vo svojom odbore a v globálnom meradle. Práve preto sa aktivity globálnej monopolizácie dejú s maximálnym utajením pred občanmi zainteresovaných či skôr postihnutých krajín, najmä štátov s deklarovanou pluralitou demokraciou. Z rovnakých dôvodov sa aktivity monopolizácie neuskutočňujú priamymi bilaterálnymi rokovacími so zainteresovanými štátmi, ale vlastníci nadnárodných korporácií presadzujú svoje zábery radšej prostredníctvom „nadnárodných“ inštitúcií, ako je napríklad Medzinárodný menový fond (MMF), Svetová banka (SB) či Svetová obchodná organizácia (WTO) – ktoré sú v podstate tiež len konzorciám súkromných akcionárov, alebo prostredníctvom medzinárodných inštitúcií, ako je povedzme Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Európska únia (EÚ) či Európska komisia (EK) a pod.

■ SPOLOČNÝ TRH...

V ostatnom desaťročí evidujeme mimoriadne veľký tlak najmä na vytvorenie akéhosi americko-európskeho spoločného trhu, ktorý by potom prirodzene ovládli predovšetkým mamutie americké výrobné a obchodné korporácie. V roku 1998 sice investigatívni novinári odhalili nebezpečnú podstatu tzv. Multilaterálnej dohody o investíciách, ktorá sa tajne pripravovala pod kepienkou OECD, ale pokusy o koncentráciu moci do rúk nadnárodných korporácií a s tým spojené tajné rokovania pokračujú aj naďalej. Napríklad rokovania o Transatlantickej dohode voľného obchodu (TTIP) medzi USA a Európskou úniou prebiehajú s úplným utajením pred verejnosťou a aj poslanci Európskeho parlamentu majú o nich len minimálne a veľmi sťažené informácie.

Záujmy amerických nadnárodných korporácií pri takýchto rokovaniach zastupuje najmä WTO, záujmy ich európskych filiállok a dcérskych spoločností zastupujú najmä nikým nevolení bruselskí úradníci a záujmy európskych národov a ich štátov nezastupuje prakticky nikto. Cieľom takýchto dohôd a „projektov“ je totiž likvidácia akejkoľvek ingerencie národných štátov do rozhodovania o svojich vlastných ekonomických, národných či štátnych záujmoch.

■ SYSTÉM ISDS

Tak trebárs rozhodujúca kapitola jednej z týchto tajných zmlúv, nazvaná Investor State Dispute Settlement (systém ISDS), definuje ako investorov nielen tých podnikateľov, ktorí v danom štáte vytvorili fungujúce podniky s reálnymi pracovnými miestami (teda skutočne čosi investovali), ale investormi nazýva aj tzv. finančných operátorov, ktorí bohatnú na burzových špekuláciách s akciami a so štátnymi dlhopismi – aj to sú podľa systému ISDS investori! Navyše, podľa uvedenej tajnej zmluvy v prípade rozporu záujmov môže systém ISDS využívať iba investor! Štát nemôže systém ISDS využívať nikdy a aj v prípadoch, keď arbitrážne konanie vyhrá štát, súdne trovy

platí vždy štát a nikdy ich neplatí investor. A aby systém ISDS bol naozaj dokonalý, v rozhodujúcich sférach pôsobnosti (napríklad ochrana životného prostredia a verejného zdravia, zdravotná bezpečnosť potravín, pracovné právo, minimálne mzdy a pod.) nebudú podľa tejto dohody arbitrami regulárne súdy, ale budú to špeciálne arbitrážne inštalácie zložené z advokátov súkromného sektora (!), ktoré rozhodujú za zatvorenými dverami (!!!) a bez možnosti odvolania (!!!). Preto sa ani nemôžeme čudovať, že systém ISDS tak húževnato podporuje práve Medzinárodná obchodná spoločnosť (WTO) a Svetová banka (SB)!

V prípade podpísania a ratifikácie takýchto zmlúv stratia členské štáty Európskej únie dôležité nástroje ekonomickej, zdravotnej i sociálnej ochrany svojho vlastného obyvateľstva. Budú musieť akceptovať nielen neregulovaný dovoz potravín podľa mäkkých zámorských hygienicko-zdravotných noriem (napríklad geneticky upravené potraviny z Ameriky) a neobmedzený dovoz iných škodlivín (napríklad tabakových výrobkov, nápojov neznámej surovínovej skladby a pod.), ale stratia aj právo na reálnu legislatívnu ochranu rozhodujúcich životných zdrojov svojich občanov (napríklad vlastníctva ornej pôdy alebo vlastníctva zdrojov a distribúcie pitnej vody – aj napriek tomu, že Valné zhromaždenie OSN v roku 2010 vyhlásilo právo na dostupnosť pitnej vody za základné ľudské právo!). Štáty EÚ stratia právo a nástroje na ekonomickú ochranu svojho obyvateľstva (napríklad na ochranu domácej podnikateľov pred nekalou konkurenciou zahraničných podnikov, na ochranu domácej poľnohospodárov, poškodzovaných nehateným dovozom zahraničných potravín za dumpingové ceny a pod.); stratia aj právo na stanovenie sociálne únosných minimálnych miezd (o prirodzenej demokratickej požiadavke na rovnakú mzdu pri rovnakej produktivite práce ani nehovoriac!) atď., atď.

■ PRÍKLADY VARUJÚ

Už doterajšie výsledky uplatňovania takýchto medzinárodných obchodných a ekonomických vzťahov sú varujúce. Tak napríklad viacerí špekulatívni „investori“ požadujú od Cypru, Grécka a Španielska na základe uzavretých investičných zmlúv 1,7 miliardy eur ako kompenzáciu za opatrenia, ktoré tieto štáty prijali počas krízy na nátlak Európskej komisie, Európskej centrálnej banky a MMF.

■ BUMERANGOVÝ EFEKT

Pokračujúce tajné rokovania o rozšírení tohto nebezpečného systému o ďalšie ešte nebezpečnejšie dohody a „projekty“ by malo byť vážnym varovaním pre celý svet, a predovšetkým pre občanov európskych demokratických štátov. Tu už celkom neskrývame ide o to, aby základné funkcie demokratických štátov a sama demokracia boli nahradené globálnou a ničím neobmedzenou diktatúrou „nadnárodných“ oligarchov. Tieto rokovania a toto úsilie vrhá aj celkom iné svetlo na protiruské sankcie USA a následné protiruské sankcie EÚ. Ekonomický bumerang ruských protioopatrení preto zasiahne najviac práve Európsku úniu, a tým v oblasti vzájomných americko-európskych obchodných vzťahov podstatne posilní pozíciu amerických nadnárodných korporácií oproti ich euroúniovým obchodným partnerom.

Výtvarný hold Roberta Bielika Medňanskému a Tatrám Umenie pod krídlami ojedinelej galérie

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Už dvanásť rokov pôsobí v magickom prostredí starého Kežmarku Galéria u Anjela. Budova galérie je zasadená do zachovalej architektúry ulice Starý trh na ceste ku Kežmarskému hradu. Zázitok z návštevy je ozaj mimoriadny, nehovoriac o prenikavom pocite panorámy Vysokých Tatier z Kežmarku. Prívržencov a nadšencov z radov slovenských priateľov umenia si získava aj svojím jednoznačne sebavedomým cieľom – byť modernou galériou umenia európskeho formátu.

Originálne dielo R. BIELIKA inšpirované Vysokými Tatrami.

Je to cieľ v súlade s mimoriadnym postavením Spiša v našich dejinách, a osobitne v tom rámci i slovenských a nemeckých, ako aj cirkevných a literárnych dejinách Kežmarku. Vlastne by sa dalo povedať, že iný cieľ ako byť galériou európskeho formátu si v tomto prostredí nasiaknutom dejinami ani nemožno dať. Preto toto úsilie ojedinelej galérie nielen vyvoláva sympatie, ale zasluhuje si oprávnenú všestrannú podporu inštitúcií a verejnosti.

Vysoké Tatry teraz preniesli priamo do vzdušného priestoru galérie na plátnach nádenníka maľby – Roberta Bielika (1963). „Vysoké Tatry sa síce objavujú v slovenskom výtvarnom umení už pár storočí. Pre postmoderné a súčasné umenie ich však znovu objavil Robert Bielík. Nosnou témou maľieb nie je len príroda. Hľadá v nej stopy človeka a človečenstva v nás. Čistota a majestátnosť hôr pôsobia na prvý pohľad dojmom hlbokého pokoja. Po hlbšom preskúmaní cítime znepokojujúce vibrácie, s množstvom otázok a paradoxných výpovedí. Príroda v jeho stvárnení má neuveriteľnú silu katarzie. Tieto obrazy evokujú niečo, čo v súčasnosti pôsobí ako zakázaná návyková látka – harmóniu, pokoru a ticho,“ takto prezentuje galéria umelca a jeho terajšiu výstavu.

■ PRIPOMIENKA BIBLIE

„Krajina s kontrapunktom ľudského bytia. Bielík skúma krajinu ako objekt, to, čo k nej pridáva, zasadí do subtilných foriem, nie je samoučelné, nie je ornamentálny prvok, aj keď inokedy zatracovaný ornament rád použije. Je to niečo, čo nás prinúti absolvovať hlbší ponor do krajiny ako do krajiny vlastného bytia. Ani ľadové scenérie nepôsobia bezútešne. Krajina ako odpoveď na otázky o zmysle života. Uhrančivo až magicky pôsobia Horiace plesá, malé plamienky, svetielka, podobné tým, ktoré sú nad hlavami anjelov v gotických maľbách, preniesie do voľnej krajiny. Začína v nás svetlo záujmu, keď osvetlenie nie je významovo ďaleko od osvietenia. Realizmus maľby Roberta Bielika vychádza z osobného pocitu, z lásky k maľbe. Je rovnako excelentný figuralista s ohromnou dávkou fantázie. Rád spája na prvý pohľad nezlučiteľné. Motív vlkov a ovečiek ako metafora dobra a zla sa pravidelne objavuje na plátnach autora. Je to pripomenka biblických príbehov. Štúdium techniky starých majstrov mu umožňuje hrať sa s obrazom a vložiť doň nevidanú energiu. Robert Bielík fascinuje diváka skvelou maľbou,“ konštatuje galéria pri prezentácii tvorby umelca, ktorý sa „prelomil“ do pozornosti odbornej i širšej verejnosti na výstave Baroka a súčasné umenie – stratený raj v roku 1998.

■ SVETOZNÁMY RODÁK

Ako osobitne pre SNN konštatovala riaditeľka galérie Mgr. Carmen Kováčová, mimoriadnosťou prezentácie diel Petra Bielika je nielen hold Vysokým Tatrám, ale aj to, že je venovaná pamiatke Ladislava Medňanského. Je fascinujúce pre terajšieho návštevníka hľadať na obrazoch nie prvoplánový odkaz, ale vycítiť v scéne či nenápadnej postave v horách práve fluidum Ladislava Medňanského, rodáka z tohto kraja, svetoznámeho umelca. Je mimoriadne cenné vyvolávať

reminiscencie na umelca, ktorý bol takým odporcom vojny a násillia a napriek tomu, takrečeno v rámci dvojakého identity, sa vo vysokom veku stal vojnovým spravodajcom – maliarom v prvej svetovej vojne. Vojenské tlačové stredisko, ktorého bol L. Medňanský súčasťou, bolo v januári 1915 v neďalekom Poprade. Odkaz Medňanského prostredníctvom obrazov Bielikových hôr je usadenie sa svetoznámeho rodáka vo výtvarnom i v spoločenskom vedomí. Bez toho, aby to bol primárny záujem tvorcov výstavy, je viac ako originálnym pripomenutím rodáka, prvého a zrejme jediného vojnového armádneho spravodajcu – maliara, kresliča bojov prvej svetovej vojny, jeho diela zobrazujú utrpenie ľudí, ako ukazujú obrazy krajiny od Bieloruska, počnúc severným Talianskom a povestnou Piavou končiac.

■ LEVIČAN POD TATRAMI

Levičan Robert Bielík, absolvent Vysoké školy výtvarných umení v Bratislave, ako aj Ing. arch. Marek Hosa využili inštaláciu výstavy preto, aby v komornom, ale prekvapujúco vo vzdušnom poschodovom otvorenom priestore galérie umožnili pohľad z odstupe i z nadhľadu práve tak, ako i z podhľadu. Toto patrí medzi výnimočnosti, ktoré každú výstavu v Kežmarku robia pre plnohodnotný zážitok prítazlivou. Osobitne však pri prezentácii hôr, Vysokých Tatier, možno vidieť ako ponímanie galeristu nahráva umelcovi pri prezentácii i návštevníkovi pri plnohodnotnej možnosti vnímať obrazy. V prvoplánovej rovine tak možno povedať, že výstava Roberta Bielika nám umožňuje v galérii vidieť umelcové poňatie, jeho ponor do krajiny a vzápätí na panoráme Vysokých Tatier z Kežmarku si to môžeme konfrontovať s našim vnútorným svetom pri pohľade na predlohu, veď hory sa rozprestierajú priamo pred našimi očami v celej svojej kráse a mohutnosti. Je to neopakovateľný zážitok, ktorý azda pridáva fluidu tejto mimoriadnej galérii.

Balet Angelika na prvej scéne

RECENZIA

Moderná stále aj po deväťdesiatke O Eugenovi Suchoňovi málokto vedel, že svoj rozmerný skladateľský potenciál zúročil aj napísaním hudby pre baletné spracovanie. Už ako sedemnásťročný skomponoval balet Angelika o mladej talentovanej tanečnici, ktorú obviňuje z krádeže cenných hodínok... Dielo zostalo pre verejnosť dlho zamlčané azda aj preto, lebo autor po celý čas mal na mysli dielo baletné, čo bolo na vtedajšie slovenské pomery nezvyčajné.

Inscenuje sa až teraz – po deväťdesiatich rokoch – vďaka tomu, že ho objavil skladateľov zat, básnik Peter Štilicha a do tvoril libreto pre baletné naštudovanie. Dokončenia diela a jeho čiastočnej úpravy sa ujal mladý hudobný skladateľ Rudolf Pepucha spolu s dirigentom Mariánom Lejavom. Riaditeľ Baletu SND Jozef Dolinský pozval na spoluprácu talianskeho choreografa Maura de Candia, ktorý sa ujal aj réžie pohybovej zložky, a tak spolu s protagonistami – sólistkami Baletu SND v Bratislave Rominou Kolodziejovou v alternácii s Violou Marinerovou v hlavnej úlohe Angeliky i s ďalšími sólistami a členmi baletného súboru našej prvej scény – poskytnú divákovi pôsobivý obraz o začiatkoch tvorby nášho jedinečného hudobného skladateľa. Potešia zároveň obecenstvo príjemnou, sviežou, radostnou, rytmickou i melodicky veľmi rôznorodou postromantickou hudbou, umocnenou výbornými pohybovými kreáciami tanečníkov.

SND svoju deväťdesiatu piatu sezónu otvára historicky prvým slovenským baletným dielom, ktoré nezaváňa nijakou starinou. Naopak, modernou súčasťou formou dostanú diváci možnosť vychutnať si atmosféru vtedajších čias z pera zakladateľa slovenskej hudobnej moderny, národného umelca Eugena Suchoňa.

(as) – Foto: SND

MEDAILÓN

Keď sa hercovi ujde úloha na mieru, je to výhra, ktorá sa príhodi azda raz za život. Nemám rád termín „kultový film“, ale Vesničko má středisková je dielo, kde sa komediálny plán kríži s hlbokou sondou do nášho, ešte takmer nedávneho života. Celý film totiž stál (až na výnimky) na dvoch postavách. Tak trochu retardovaný, ale ľudsky čistý Otík a jeho „šéf“, šófer Pávek, v nezabudnuteľnom herckom koncerte v podaní Mariána Labudu.

Pomaly už bude herecká legenda...

Marián Labuda sa narodil 28. októbra 1944 v Hontianskych Nemciach, odkiaľ pochádza trebárs aj ďalší významný herec, akým bol Gustáv Valach. V rokoch 1961 – 1964 študoval herectvo na Divadelnej fakulte VŠMU v Bratislave a po promócií nastúpil do Slovenského národného divadla. V roku 1968 bol spoluzakladateľom legendárneho generáčného Divadla na korze v Bratislave, neskôr v rokoch 1971 – 1989 členom Novej scény v Bratislave a od roku 1990 je členom činohry našej prvej scény SND. Na doskách tohto divadla stvárnil celý rad významných postáv, ale svoju hereckú bravúru zanechal aj vo filmoch. Kto by si nepamätal jeho grófa Erdödyho z filmu Pácho, hybský zbojník.

Marián Labuda vytvoril množstvo rozhlasových, televíznych a najmä filmových postáv v slovenských, českých a nemeckých filmoch. V Českej republike úspešného herca preslávili najmä už spomínaný film Vesničko má středisková a Král Ubu. Za svoju tvorbu bol Marián Labuda viackrát vyznamenaný. V roku 2007 ho ocenili cenou Hercova misia za mimoriadny prínos do herectva. V roku 2005 mu udelili Pribinovu križ II. triedy a v roku 1996 získal cenu Český lev za mužskú úlohu vo filme Martina Šulka Záhrada. Marián Labuda v týchto dňoch oslávi životné jubileum sedemdesiat rokov. Aj v mene redakcie SNN a určite aj v mene vďačných divákov mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Priznám sa, že existuje fotka, na ktorej som holý. Presne tak ako ma pánboh stvoril, sedím vo veku jedného roka v lavóre na priedomi a za mnou sa týči náš rodinný oleander. Tatko a mamka sa rozhodli zvečniť svoju ročnú ratolesť, aj keď v dnešnej pokrútenej dobe by mohli mať opletačky so zákonom. Ako mi povedal priateľ právnik, nie je isté, či by sa moja bábätkovská fotka v lavóre s vodou neuposudzovala ako detská pornografia. Moja neobhá babka vravela, že (s prepáčením) svet sa v riť obracia. Práve toto mi prišlo na myseľ, keď som si v istom bulvárnem časopise

prečítal článok o tom, ako niektorým zahraničným celebritám neznámy hacker vybielil fotografické účty, kde samozrejme boli holé. Kdeže sú tie časy, keď som mal v rukách Prakticu a tridsaťšesť obrázkov na filme. Dnes si každá pubertiačka môže nafa-

„nahotou postihnúť“ hviezdika rozčuľuje v médiách a označuje všetkých tých, ktorí zhládli jej neoblečené telo, za „úchylov“, na strane druhej sme toľ nedávno mali dúhové šou v Prahe, kde si dvaja rúci mladenci robili verejné orálny sex.

v akejkolvek podobe predáva, ale vznikla tu situácia, že niektorí sú rovní a iní rovnejší. Až mi srdce zaplesalo, keď som si prečítal, ako bradatá speváčka, víťazka (či víťaz?) Eurovízie vysvetľovala (a) na pôde Európskeho parlamentu, že všetko je v poriadku,

sa prestanem holiť a požičiam si od manželky vkusné šaty. Ale aby som sa vrátil k nadpisu tejto humoresky. Bolo to niekedy začiatkom deväťdesiatych rokov a susedia o poschodie vyššie mali juňáka v šteňacom veku, to jest asi dvanásť rokov. Jedného dňa som počul z balkóna nad nami spev: „Olé, baby holé na obzore!“ Keď som mladého muža po dvadsiatich rokoch stretol kráčal s manželkou, držal za ruku chlapča a ďalšie mal pred sebou v kočíku. Ono to s tými holými či oblečenými babami funguje už stáročia stále rovnako, aj keď sa nám nejakí aktivisti usilujú nahovoriť niečo iné.

Marek DANKO

Svet sa, s prepáčením, v riť obracia

tiť za deň trebárs sto obrázkov, ako ju príroda stvorila. U takého teliatka by som to ešte ako-tak chápal, ale dospelé ženy? Budú trochu mdlejšieho rozumu, alebo celá tá šou s ukradnutými nahými fotkami poslúžila ako reklama. Aha! Ja som ešte stále na scéne. A holá! Na jednej strane sa istá

Niečo zhnité je v tomto štáte dánskom či slovenskom, keď sa novinári rozhorčujú nad tým, že niekto vycítil fotoalbumy šoubiznisových hviezdíčiek, ale veci na hranici dobrého vkusu, platené rôznymi mimovládnyimi organizáciami, ich nezaujímajú. Možno by ich aj zaujímali, keďže sex

a my sme tolerantná spoločnosť, len tie mačky nechcú štekať ani zaboha...

Kedysi bol smutno-aktuálny vtip, ktorý sa končil slovami: „Ak sa podpíšeš, potom sa nečuduj.“ Zdá sa, že tu vzniká ďalšia skupina nedotknuteľných, a ja vážne uvažujem nad tým, že

Dynamická a premýšľavá osobnosť Slavomíra H. KOČTÚCHA

Polstoročie obohacujúceho pobratimstva

Augustín Marián HÚSKA – Foto: Ladislav LESAY

Tohto roku uplynulo moje malé polstoročné spomienkové jubileum, keď som sa osobne zoznámil s doc. Ing. Hvezdoňom Slavomírom KOČTÚCHOM, DrSc. Od roku 1964 sme sa doslova stali aj svetonázorovými, aj vedeckými, aj politickými a aj osobnými „pobratimmi“. V čase, keď náhle v roku 1994 zomrel, som sa sám sebe zaviazal, že budem čas od času pripomínať slovenskej vlasteneckej i vedeckej verejnosti prínos tejto dynamické a premýšľavej osobnosti.

Aj preto som už prv pripravil pre médiá spomienkovú črtu Hvezdoň Slavomír Kočtúch – orol tatranský, ktorá v skratke opisuje katarzný príbeh, ako sa z „nádejného“ čechoslovakistu stal spoluobnoviteľ slovenskej štátnosti a vedomý spoluprotorca súčinnostnej stratégie slovenského katolicizmu a evanjelictva pri obrane spoločných záujmov proti rozkladnému vplyvu novopohanstva. Táto druhá profilová črta pre Slovenské národné noviny predstavuje Kočtúcha ako angažovaného verejného (zoon politician) človeka.

■ ŽIVOTNÉ ŠTÁCIE

Skúsme v telegrafickej skratke sledovať jednotlivé „štácie“ verejne angažovaného vývoja Sláva Kočtúcha: najprv asistent, docent a profesor Ekonomickej univerzity; nelegálnym zjazdom KSS v čase okupácie (1968) ho vymenovali za člena ÚV, neskôr ho vylúčili zo strany, proskribovali, aby sa stal vývojovým pracovníkom Slovaftu a neskôr výskumníkom Ústavu ekonomiky a organizácie stavebníctva. Po tom, ako ho rehabilitovali, stal sa poslancom Federálneho zhromaždenia ČSFR a napokon predsedom národohospodárskeho výboru Národnej rady SR, kde spoluvytváral predpoklady na obnovenie novej demokratickej slovenskej štátnosti. Aj keď sme boli obaja Lipťáci (on z horného a ja z dolného Liptova) a boli sme rovesníci (obaja narodení v roku 1929), vlastne spoznali sme sa až ako síce mladí, ale vyprofilovaní vedci a vysokoškolskí učitelia. On mal určitý predstih. Jednak bol o pol roka starší a po absolvovaní strednej školy hneď vyšťudoval vysokú školu. Ja som musel vysokú školu opustiť a nastúpiť „vojenčinu“ bez zbrane v „nespolahlivých“ oddieloch PTP, kde som sa stal na dvadsaťšesť mesiacov vojenským banikom v uhoľnej bani OKD Luďvík v Ostrave-Radvaniciach. Kým on stačil obhájiť titul kandidáta vied a najmladšieho slovenského držiteľa tzv. veľkého doktorátu, tak ja som vtedy získal „výučný list baníka“, aj keď práve tento list mi zaručil, že som mohol (na základe ideologického sloganu: Ja som baník, kto je viac?) vyšťudovať diaľkovú vysokú školu. Stretli sme sa tak, že on bol prísediacim štátnej skúšobnej komisie pri skúšaní z predmetu teórie riadenia počas mojej vedeckej aspirantúry. Od tých čias, od roku 1964, sme boli nerozluční priatelia.

■ ŽIVÉ STRIEBRO

Označenie Sláva Kočtúcha ako človeka verejne angažovaného je nanajvýš príhodné. Chcel by som to ukázať na niekoľkých príkladoch. Bolo pre neho ľahké byť politickým človekom, lebo psychickou ustrojenosťou bol extrovert, družný, neposedný ako „živé striebro“, ktorý sa najlepšie cítil medzi ľuďmi. V malej chvíli sa stal stredobodom pozornosti striedajúc pozíciu vysoko zorientovaného diskutéra i vtipného, ale decentného zabávača. Bol typom prímasa – osoby, ktorá sa usilovala byť v „ohnisku vecí“. On vyrastal v prostredí vlasteneckého luteránstva, ja v prostredí vlasteneckého katolicizmu. On na strednej škole vdychoval opozičného ducha voči vazalskému režimu prvého slovenského štátu, ja sa pamätám na radosť z príchodu prvej slovenskej štátnosti. On cez postoje okolia vnímal vzájomný vzťah malého vazalského štátu a expanznej nemeckej veľmoci ako servilnosť slovenského režimu. Ja som vnímal vzťah nášho malého „Slovákštátu“ ako bravúrne „driblovanie“ vládnej garnitúry voči vojnovým požiadavkám Veľkonemeckej ríše. Ja som vnímal vznik druhého, už ľudovodemokratického Česko-Slovenska ako úpadok Slovenska do provinčného statusu. On vnímal príslub Košického vládného programu ako nádej, že Slovensko bude mať väčší priestor pre sebarozvoj

Autor článku prof. A. M. HÚSKA

vďaka rozvinutejším českým krajinám. Lenže už počas vysokoškolského štúdia poznával Kočtúch uzurpačnú prax čechoslovakistického pragocentrizmu. Zhrozil sa nad popravou Vladimíra Clementisa, keď pochopil, že Slovensko čelilo zdvojenému tlaku aj sovietsizmu, aj čechoslovakizmu. Plná premena od čechoslovakizmu k „slovakizmu“ nastala u Sláva už pred súdnou fraškou proti predstaviteľom tzv. buržoázneho nacionalizmu – G. Husákovi, L. Novomeskému a I. Okálimu. Kočtúch totiž štúdiom „plánovitého“ vývoja slovenskej a českej ekonomiky spoznal dvojjaký meter a drsnú hru totalitného pragocentrizmu.

■ CENNÉ INFORMÁCIE

Spomínam si, ako mi hovril o problémoch, keď sa opakovanne pokúšal dostať jednak k spomienkovým dokumentom a jednak k priamym kontaktom s čelnými tvorcami národohospodárskej politiky prvého slovenského štátu – s Imrichom Karvašom (guvernérom SNB a predsedom Najvyššieho hospodárskeho úradu), Dr. Petrom Zaťkom (bankovým i vládnyim hospodárskym poradcom), Dr. Hrnčárom (odborníkom SNB) a Dr. Spišiakom (veľvyslancom SR v Maďarsku).

Karvaš, Zaťko i Spišiak, poznajúc prax agentov ŠTB, sprvoti nedôverčivo odmietali rozhovor s Kočtúchom. Slávo však do nich dlhodobo dobiedzal, kým nerozptýlil ich obavy a nadviazal zaujímavé debaty. Tak sa veľa dozvedel z „kuchyne, kde sa varila slovenská hospodárska stratégia počas vojny“, a získaval cenné informácie o „dvojakej“ tajnej i formálnej oficiálnej politike pri ochrane ekonomického potenciálu, pri záchrane slovenského zlata a slovenskej meny. Tieto poznatky sme neskôr tvorivo využívali pri delení hospodárstva v roku 1992. Vedeli sme, že delenie je nadproporčne výhodné pre Česko, ale aj tak sme sa usilovali túto výhodu čo najviac minimalizovať, a zároveň sme vedeli, že za slobodu sa tiež platí.

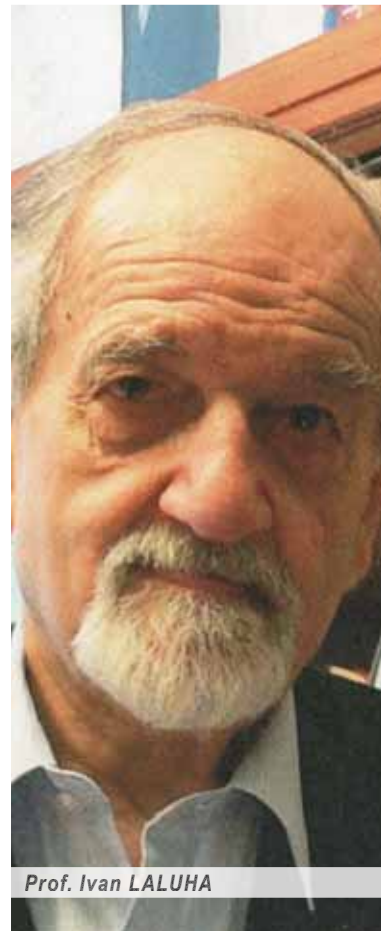
■ ČESKÝ SCENÁR

Hvezdoň Kočtúch neváhal za novoznovského režimu odhaliť, že tzv. plánovité dobíjanie Slovenska za Českom aranzujú vždy tak, že Slovensko smie byť vždy iba druhé. Novotný – známy „slovačkožrút“ – metal blesky proti Kočtúchovi na ÚV KSČ, ale aj Lenárt, aj Hruškovič a dokonca aj Biľak ho odhovrili, že by tresta-

stával pozvánky na výročné konferencie a jednu takúto pozvánku na konferenciu v Londýne na tému investícií som dal prepísať na Slávovo meno. Slávo síce na konferencii nebol, ale jeho príspevok v Zborníku publikovali.

■ VÝSLUCH NA FEBRUÁRKE

Asi po dvoch mesiacoch som dostal predvolanie Štátnej bezpečnosti na „Februárku“. Keď som sa tam dostavil, slušne sa ma spýtali, ako sa Kočtúchov príspevok dostal do zborníka inštitúcie, ktorej som ja členom. Odpovedal som, že pozvánku som dostal, ale keďže sa týkala investičného rozvoja, tak som požiadal, aby ju prepísali na kolegu z výskumu. Na to mi jeden z dvoch v civile oblečených mužov povedal: Veď predsa viete, že Kočtúch je vylúčený zo strany a jeho participácia na vedeckých podujatiach na Západe je nežiaduca. Odpovedal som, že sa na veci dívam inak, že má byť ťťažnosťou našej vedeckej pospolitosti, aby prezentovala vlastné výsledky, a tak reprezentovala vedu zo socialistického tábora na Západe. K tomu som dodal, že v téme neboli nijaké údaje, ktoré by spadali pod štátne tajomstvo. Chvilu sme slušne na túto tému diskutovali... Potom som upozornil, že mám rozpracovanú tému, ku ktorej mám pridelený počítačový čas, a preto by som sa rád vrátil do ústavu. Vyšetrovatel odvetil, že to už nebude dlho trvať. Potom sa však udialo čosi, čo na mňa zapôsobilo ako poníženie. Vedúci z dvojice náhle otočil svoju stoličku, sadol si rozkročmo na ňu a ruky zložil na operadlo stoličky. Vo filmoch som vidal, že takto si sedávajú vyšetrovatelia oproti podozrivým, a preto som to vnímal ako signál na ústup. Tak som iba sucho poznamenal, že už nemám čo dodať a že prosím, aby sme rozhovor ukončili. A naozaj, reagovali tak, že sme skončili a môžem ísť. Napätie zo mňa spadlo. A keď som potom hovoril so Slávom o „stoličkovom geste“, už som sa na tej situácii aj zasmial...

Prof. Ivan LALUHA

■ KYBERNETIKA A CENZÚRA

Cenzúra do roku 1970 oficiálne neexistovala, ale aj rozmnožované neúradné materiály sa museli schvaľovať. Nikoho som nepožiadaval o súhlas, ale v rámci Slovenskej kybernetickej spoločnosti a Komitétu pre vedecké riadenie som vydával neoficiálny bulletin s názvom Kabinet organizácie kybernetiky a v ňom som uverejňoval moje monitorovacie príspevky o vývoji tzv. organizačnej kybernetiky u nás a vo svete. Vychádzal ako občasník pre dvesto adresátov z národohospodárskej a podnikovo-hospodárskej praxe. Koncipoval som ho do roku 1969. Od roku 1970 som redigoval a spracúval Zošity, ktoré taktiež vychádzali bez formálneho povolenia (prítom normalizačné zákony už mali inštitúciu cenzúry (Úrad tlačového dozoru), ale nikto proti ich vychádzaniu nenamietal. Dve čísla tohto občasníka vyhotovil aj Slávo Kočtúch. Obsah bol navonok nepolitický, ale

zámerne referoval o takých západných a sovietskych výsledkoch vedy, ktoré ukazovali, že spoločenské vedy u nás zaostávajú nielen za Západom, ale aj za sovietskym výskumom. Mali kritický tón, no s ich editovaním sme nemali nijaké problémy.

■ ZAMATOVÝ PREVRAT

V rokoch normalizácie sa Kočtúch s viacerými priateľmi, najmä s Ivanom Laluhom, Jánom Uhrm a Ladislavom Ťažkým, stretávali utajovane s Alexandrom Dubčekom a spolu mu pripravovali rôzne materiály pre jeho zahraničnú korešpondenciu. Keď sa chystal akt udelenia čestného doktorátu Dubčekovi od Bolonskej univerzity, tak mu pripravovali alternatívne podklady a na dvoch takýchto spracovaniach som sa zúčastnil aj ja.

Slávo Kočtúch začal v rokoch 1986 – 1987 projekt politického samizdatu Myšlienka a čin, v ktorom mal hlavné autorstvo, a prispievali sme aj dvaja ďalší: I. Laluha a ja. Napokon tesne po začatí „zamatového prevratu“ sme sa v suteréne Dubčekovej vily stretali na diskusiách o hľadani participatívnej symetrie slovenského a českého živilu pri premene režimu. Rozhorel sa boj o to, či by mal byť na čele prestavby režimu Dubček alebo Havel. Keďže váha pragocentrizmu vždy preferovala českú dominanciu, tak ako posledný pokus o kompromis som vypracoval návrh projektu, kde som navrhol duálnu obmenu v tom slova zmysle, aby bol zavedený inštitút dvojice „prezidenta“ a viceprezidenta“, ktorá by bola volená na štyri roky, ale s dvojročnou rotáciou, aby prezident Sláva vystriedal viceprezident Čech a naopak. Český disent, samozrejme, o tom nechcel ani počuť a Dubček prijal paradoxne opakovanie jeho vyšachovania z vrcholnej politiky tak, že ho zase odsunuli do úlohy predsedu Federálneho zhromaždenia (tak ako po okupácii štátu).

„Rotálny návrh“ som modifikoval pre Milana Kňažka, ale ani on u Havla nepochodil. Len neskôr, keď už bolo jasné, že české pravcové elity neakceptujú nijaké riešenie, ktoré nezaručuje ich dominanciu, tak sa väzky vývoja naklonili k obnoveniu slovenskej štátnosti a Havlov horovca Michael Žantovský v úsilí zachrániť Havlova pozíciu i spoločný štát si prisvojil náš návrh na vytvorenie rotujúcej slovensko-českej dvojice na čele štátu. Lenže česká pravica radšej prijala rozdelenie štátu, lebo sa naň cez tajný „krízový projekt“ vytvorenia dvoch štátností už dva roky pripravovala.

■ ŠTÁTOTVORNÉ FINÁLE

Počas zasadania Federálneho zhromaždenia Sláva Kočtúcha zasiahol ťažký infarkt. Nedoliečený sa vrátil do zápasu o obnovenie slovenskej štátnosti aj na pôde Slovenskej národnej rady ako predseda národohospodárskeho výboru. Nedbajúc na zdravotné riziká vlieval do zneistených občanov nádej, povzbudzoval odvážnych, posilňoval zneistených v štátotvornom finále. Viedli sme vysvetľovaciu kampaň i pre zahraničných novinárov, pripravili diskusné fórum o slovenskej prestave štátotvornej cesty, a to tak, že on viedol tlačovku po anglicky a ja po nemecky... Poslali sme Kočtúcha aj do Washingtonu, kde vo veľkom salóne manželky nebohého slovenského svetoznámeho peňažného experta Mládko debatoval s predstaviteľmi amerického žurnalizmu a štátneho departmentu i s predstaviteľmi slovenských a českých krajských spolkov. Bola to nesmierne ťažká úloha, lenže Slávo Kočtúch ju s majstrovským šarmom a presvedčivo zvládol. Napokon sme u predsedu slovenskej vlády viedli spolu so Slávom Kočtúchom, s Ivanom Laluhom verbovacie prehováračky s Alexandrom Dubčekom, aby prijal kandidatúru na prvého prezidenta obnoveného slovenskej štátnosti. Aj keď sme všetci na neho naliehali, on nám so slzami v očiach povedal: „Viem, že vývoj spravodlivo smeruje k obnoveniu slovenskej štátnosti, ale mňa osobne spájalo toľko aj českých občanov s nádejou na obrodu spoločného štátu, že túto počtu prijať nemôžem.“ Keď som Dubčeka vypravádzal domov, prorocky mi povedal: „Slovensko bude mať určite svoj štát, ale až po mojej smrti.“ A naozaj. Slovenská štátnosť sa obnovila až po jeho nešťastnej autohavárii pri Pelhřimove v Čechách...

Bohužiaľ, ani Slávovi Kočtúchovi nebolo súdené dlhé žitie.

Košickí matičiari kritizujú vedenie ustanovizne Krízová situácia si vyžaduje zmeny

Jozef MIŽÁK za KR MS KSK

Matica slovenská, jej vedenie, neplnením svojho programu, neplnením uznesení prijatých na valných zhromaždeniach v roku 2010 a 2013 stráca svoju dôveryhodnosť, dochádza k jej postupnému rozvratu. Predseda Matice slovenskej na rokovaní výboru MS vedome nezaraďuje otázky týkajúce sa plnenia programu MS jednotlivými matičnými subjektmi, vedome zdegradoval personálnu oblasť MS a zlyháva v ekonomicko-hospodárskych činnostiach.

Absentuje i kontrolná funkcia, ktorej nositeľom je dozorný výbor MS pod vedením svojho predsedu. Členská základňa MS sa nemôže stotožniť so zámermi predsedu, podpredsedov a správcu MS súčasný nepriaznivý hospodársky stav v MS riešiť predajom majetku MS namiesto jeho zhodnocovania a tiež prepúšťaním pracovníkov.

Súčasnú vedenie MS nedokáže pomenovať základné príčiny nepriaznivého finančného stavu, ktorými sú:

- absencia dodržiavania rozpočtovej disciplíny predsedom MS, riaditeľov pracovísk MS na výdavkovej strane,
- absencia systematickej pozornosti a vyvíjania aktivít na podporu príjmovej časti rozpočtu.

Je zarážajúce, že predseda MS,

ktorý je zároveň aj predsedom dozornej rady Neografie, a. s., ktorá sa pravidelne zaoberá výsledkami hospodárenia Neografie, a. s., sa dnes vyhovára, že nevedel o nepriaznivej finančnej situácii v Neografii, a. s., kde je MS väčšinovým akcionárom. Na základe dosiahnutých hospodárskych výsledkov by mala každoročne podporiť dividendami príjmovú časť rozpočtu MS.

Neznalosť zákonov a vnútorných smerníc aparátom MS spôsobili problémy v riadiacej činnosti.

K ďalším negatívam činnosti predsedu MS patrí:

- uprednostňovanie vlastných záujmov pred záujmami MS aj tým, že podpísal zmluvy na podporu miestnej a regionálnej kultúry vo výške viac ako 50 000 eur bez reálne-

ho finančného krytia, čím podviedol príslušné matičné subjekty,

- neefektívne nakladanie s majetkom MS – chyba najmä koncepcia novej využiteľnosti priestorov v Domoch MS,

- dlhoročné využívanie bytu MS v Martine jej predsedom za jedno euro mesačne,

- nezapájanie sa vedných a záujmových odborov do grantových programov, pričom činnosť Literárneho a Historického ústavu MS ako samostatných právnych subjektov by mala byť financovaná plne z výskumných programov,

- neschválené zahraničné služobné cesty predsedu MS nemajú konkrétne výstupy, a tým sa zaraďujú k neekonomickému nakladaniu s prostriedkami v oblasti cestovného. Na-

príklad nákup PHM na služobné cesty len pre samotného predsedu MS predstavovali za rok 2013 viac ako 14 000 eur,

- v roku 2012 neefektívne vynaložili na právne služby 40 000 eur,

- výberové konania v MS sa neuplatňujú podľa prijatých zásad schválených vo výbere MS, ale podľa „vlastných pravidiel“ vedenia MS,

- celé roky nefunkčný Inštitút vzdelávania a z toho vzniknutá finančná ujma MS vo výške cca 5 000 eur,

- odignorovanie požiadavky výboru MS prerokovať na zasadnutí hospodárenie v Neografii, a. s., za účasti vrcholového manažmentu a. s.,

- totálne zlyhanie MS na úseku vlastnej príjmovej činnosti,

- absentuje činnosť poradných orgánov MS najmä vo finančno-ekonomickom sektore, v práci so zahraničnými Slovákmi, keď napríklad Rada pre zahraničných Slovákov sa doteraz od valného zhromaždenia v roku 2010 nestretla ani raz,

- zameranie Slovenských národných novin sa zďaluje prezentácii matičnej činnosti, pričom finančné pokrytie redaktorov živnostníkov SNN zo štátnych prostriedkov ročne predstavuje 60 000 eur.

Predseda MS svojím autoritatív-

ným správaním, neschopnosťou, nekompetentným rozhodovaním a zamlčováním vzniknutých problémov privádza MS na pokraj rozkladu a straty dôveryhodnosti.

Žiadame:

1. Predsedu MS, aby odstúpil zo svojej funkcie.

2. Výbor MS, aby zvolil v súlade so stanovami MS v súčasnosti s Členským ústredím MS, s krajskými radami, oblastnými a okresnými radami MS, miestnymi a záujmovými odbornými mimoriadne valné zhromaždenie MS, na ktorom zvolí nového predsedu a nové orgány MS, novelizuje stanov MS a schváli reálny program pre činnosť MS, čím sa prínavráti dôveryhodnosť MS v očiach slovenskej verejnosti i medzi Slovákmi žijúcimi mimo SR.

3. Vyzývame KR MS, OR MS, MO MS, záujmové odbory a Mladú Maticu, aby sa pripojili k našej Výzve na zvolenie mimoriadneho Valného zhromaždenia MS.

Výzva bola schválená na zasadnutí Krajskej rady v Dome Matice slovenskej v Michalovciach 16. 9. 2014. Výzvu podpisuje schválený overovateľ PhDr. Jozef Mižák, v. r.

Nitrianski matičiari volajú po mimoriadnom VZ MS

Súhlasíme s výzvou košických matičiarov a máme na to nasledujúce dôvody:

1. Predseda MS Marián Tkáč neplnil väčšinu zo svojho tzv. národného programu, na základe ktorého sa uchádzal na valnom zhromaždení MS v roku 2010 o funkciu predsedu. Nesplnil ani svoj sľub o bezplatnom vykonávaní funkcie predsedu, ktorý dal delegátom valného zhromaždenia v roku 2013.

2. Výberové konania, ktoré boli v podstate personálnymi čistkami na odborných pracoviskách a v Domoch Matice slovenskej, uskutočnil podľa stanoviska dozorného výboru MS v rozpore s platnými smernicami.

3. Ignorovaním mnohých uznesení predchádzajúceho výboru MS, svojvoľným konaním a porušo-

vaním zákonov SR priviedol Maticu slovenskú do hlbokéj ekonomickej a morálnej krízy.

4. Nepociťuje žiadnu zodpovednosť za kritickú finančnú situáciu v MS. Výsledkom je, že vedenie MS nie je schopné za 10 mesiacov predložiť výboru MS na schválenie kvalifikovaný rozpočet MS na rok 2014.

5. Predseda MS nepredložil víziu na zvládnutie súčasnej krízovej situácie. Jediné „riešenie“ vidí v zadĺžovaní Matice slovenskej a v prepúšťaní pracovníkov MS. Prepúšťanie z pracovného pomeru sa však netýka početného aparátu, tajomníkov a jeho poradcov, ktorými sa obklopil a ktorí nesú plnú spoluzodpovednosť, ale kmeňových pracovníkov v MS a v oblastných stredis-

kách. Kritická situácia sa začala riešiť až nástupom nového správcu MS M. Smolca, ktorého nakoniec predseda na nátlak spolupracovníkov, ale s veľkou nevdou do funkcie navrhol. Treba však zdôrazniť, že sa predseda MS zásadne nepodíela na riešení situácie, ktorú spôsobil, a celý krízový manažment je na pleciah nového správcu.

6. Predseda je osobne zodpovedný za zlyhanie grantu MK SR – digitalizácie archívu MS. Sám so sebou podpísal zmluvu o dohľade nad digitalizáciou vo výške 550 eur mesačne. Jeho manažérske zlyhanie môže stáť MS minimálne 180 000 eur, ak ich bude treba vrátiť MK SR. Za škodu takýchto veľkých rozmerov treba vyvodit' osobnú hmotnú zodpovednosť.

7. Bez vedomia a súhlasu výboru MS uzatváral pôžičky s anonymnými veriteľmi a zakladal iné veriteľov majetok MS, čím zadlžoval Maticu slovenskú.

8. Napriek tomu, že takmer štyri roky bol v najvyšších (honorovaných) kontrolných orgánoch Neografie, neinformoval a neupozorňoval výbor MS na nepriaznivú situáciu v Neografii, ktorej dôsledkom bolo nevyplatenie dividend za rok 2013.

9. Bez vedomia volených orgánov MS „prehajdák“ státisíce eur, ktoré tvorili rezervu v rozpočte MS, ktorú mu zanechal jeho predchodca.

10. Pociťujeme, že morálny a spoločenský kredit Matice slovenskej pod vedením Mariána Tkáča je najnižší v celej jej histórii. Svojím arogantným správaním, neschopnosťou komunikovať a riadiť kolektív priviedol MS na samotný pokraj roz-

vratu. Zhoršili sa podmienky na prácu profesionálnych pracovísk, MO MS nedostali žiadnu finančnú podporu na miestnu a regionálnu kultúru. V tejto situácii je najvyšší čas na personálnu zmenu.

Vyzývame všetky krajské, okresné a oblastné rady, miestne, záujmové a vedecké odbory MS, členov výboru MS, aby podporili výzvu na zvolenie mimoriadneho valného zhromaždenia Matice slovenskej v roku 2015, ktoré zhodnotí súčasnú krízovú situáciu v MS, schváli ozdravný program a zvolí nové orgány Matice slovenskej, v ktorých budú mať väčšinové zastúpenie aktivisti matičného hnutia a osobnosti slovenského kultúrneho a spoločenského života, a nie zamestnanci Matice slovenskej.

**V Nitre 8. 10. 2014
Jozef STEINER,
predseda KR MS**

Reakcia predsedu Matice slovenskej na výzvy krajských rád Drabé matičiarky a matičiari!

Marián TKÁČ, predseda Matice slovenskej

Už štvrtý rok vo funkcii predsedu Matice slovenskej prežívam jeden útok za druhým, pričom ide o útoky proti takému smerovaniu Matice slovenskej, aké so svojimi súčasnými spolupracovníkmi presadzujem a na základe ktorého sa Matica predsa len vracia do povedomia slovenskej spoločnosti a o jej postoj je záujem – akokoľvek je tento proces komplikovaný externými, ale ako vidíme aj internými faktormi. My Slováci už od svätoplukovských čias – a inakšie veruže neboli ani časy hlinkovské – si vždy nájdeme dôvody, aby sme za nadšeného potlesku našich protivníkov búrali, a aj zbúrali vlastný dom.

Výzva košickej krajskej rady Matice slovenskej na zvolenie mimoriadneho valného zhromaždenia Matice slovenskej v roku 2014 je prejavom matičnej demokracie, už prvou svojou vetou však tento demokratický postup: „... Do vedenia Matice slovenskej sa dostali sily, ktoré ohrozujú jej ďalší vývoj a existenciu...“ Nie, do vedenia Matice, jej orgánov, vrátane dozorného výboru, sa nikto „nedostal“, ale všetci sú právoplatne zvolení matičiari, a to tak valným zhromaždením, ako aj výborom (pokiaľ ide o podpredsedov a správcu). Treba veci jasne pomenovať: ide o aktivitu bývalých funkcionárov, ktorí po odchode zo svojich postov nám zanechali „vybuchujúce míny“ a následne spustili štvrtú kritiku cez rôzne polopravdy, za ktoré vlastne zodpovedajú oni sami. Priam zázračným spôsobom sa spojili proti novému smerovaniu Matice tí, čo sa ešte nedávno predbiehali vo vzájomných útokoch.

Nie, teraz nám nechýba mimoriadne valné zhromaždenie, potrebujeme čas a pokoj na dokončenie konsolidácie Matice. Som proti jeho zvolávaniu z týchto dôvodov:

1. Právoplatne zvolené matičné or-

gány konajú, nemôže byť ani reči o ignorovaní výboru a orgánov Matice. Naopak, napravili sa chyby, ktoré sa stali a ťažili nás v minulosti. Máme funkčné a aktívne pracujúce predsedníctvo Matice, výbor zvolil nového správcu, ktorý za relatívne krátky čas hlboko zanalyzoval situáciu a sú za ním prvé úspešné kroky, ktoré sa prejavujú v najbližšom období. Výbor má komisie, ktoré sa aktívne zaoberajú jednotlivými stránkami matičného života, ale i hospodárenia a nakladania s majetkom. Kontrolná činnosť dozorného výboru funguje, o čom svedčí aj jeho nedávna výzva matičným orgánom, vrátane výboru.

2. O tom, že mne, ani podpredsedom Matice nie je v nijakom prípade osud Matice ľahostajný, svedčí celý rad akcií a podujatí, ktoré sme na matičnej pôde usporiadali v uplynulých štyroch rokoch, osobitne v jubilejnom roku 2013, ale aj v tomto roku. Uvediem len konferencie a akademie k 150. výročiu Matice za účasti štátnych a duchovných predstaviteľov, k 150. výročiu cyrilometodskej misie, okružle stoly k médiám, k situácii v poľnohospodárstve, k postaveniu Slovákov na zmiešanom úze-

mi, akcie na počesť významných osobností našich dejín, postavenie pomníka sv. Cyrilovi a Metodovi v Zalaváre, zriadenie Parku sv. Cyrila a Metoda pred budovou Matice v Martine a osadenie piatich bust matičiarov a národovcov z mimomatičných zdrojov a celý rad ďalších. A vďaka vám našim dobrovoľníkom, včelíčkam, ktoré pracujú často bez odplaty, usporiadali sme pod matičnou zástavou tisícky podujatí a akcií, zapadajúcich do vlnajšieho Roka Matice slovenskej i tohoročného Roka kráľa starých Slovákov Svätopluka a Andreja Hlinku. Matica prežila aj slávnostné chvíle uprostred mužov a žien, ktorí si Maticu cenia a stali sa jej zakladajúcimi členmi. Odvážne a rozvážne pripomíname si všetky významné dátumy a osobnosti našich dejín, dnes je Matica jedinou inštitúciou, ktorá pamätá na všetky udalosti i osobnosti, bez ktorých by dnes naše Slovensko nebolo Slovenskom.

3. Matica sa dostala do finančnej tiesne v súvislosti s dlhodobou naplánovanou prestavbou Neografie, a. s., čím v tomto roku prišla o značnú časť neštátnych zdrojov – dividendy z Neografie, ktoré v niektorých rokoch čini-

li aj viac ako 500 – 700 tisíc eur. Začali sme proces ozdravovania, ktorý sa dostal do fázy, keď už môžeme očakávať jeho prvé ovocie. Rozpočet na rok 2014 sa schválil až na októbrovom zasadnutí výboru preto, že pôvodný návrh rozpočtu bol vyrovnaný len „papierovo“. Podnikáme kroky, aby sme čím skôr finančne pokryli už uskutočnené akcie v rámci regionálnej a miestnej kultúry. Naše nakladanie s majetkom previeril NKU – prijaté opatrenia sme už splnili, resp. sa plnia. Po tieto dni sa končí finančná kontrola vykonávaná ministerstvom kultúry a teší nás, že nezistila nijaké závažné porušenia predpisov a zmlúv.

4. Pokiaľ ide o Neografiu, a. s., personálnymi zmenami na začiatku toho roku tak v manažmente, ako aj v dozornej rade a predstavenstve sme zabránili jej vytunelovaniu a následnej „privatizácii“. Viaceré neefektívne rozhodnutia z minulých rokov, keď v orgánoch Neografie sedeli aj terajší aktívni kritici Neografie a Matice (drahý nákup výbehovej informačnej technológie, chyby v investovaní), sa darí odstraňovať len s veľkým vypätím síl. Je však reálny predpoklad, že Neografia ostane prosperujúcim podnikom s 87-percentným podielom Matice. Je vyloženým klamstvom, že pripravujeme predaj značného počtu akcií Neografie na financovanie platov aparátu. Vyhlásujem, že nič také sa nechystá, garanciou je napokon uznesenie výboru zabraňujúce predaju čo i len jednej akcie Neografie.

5. Na otázku: kto „prehajdák“ podstatnú časť takmer miliónovej rezervy“, ktorú nechal na účte môj predchodca, mal by odpovedať predchádzajúci správca Matice. Časť z nej (takmer trisťtisíc eur) sa napríklad použilo na „zá-

menu“ priestorov medzi Maticou a Neografiou, a to na základe zmluvy, ktorá bola neplatná. Počas éry bývalého správcu sa totiž nerespektoval zákon o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií z roku 2004! Nebol premietnutý do matičných stanov, ktoré na snem v roku 2011 predložila komisia na čele s členom košického petičného výboru J. Mižákom, ktorý celé roky mal možnosť ovplyvňovať chod Matice. Vyššie výdavky sa vynaložili aj na právne služby, aby sa riešili závažné pochybenia v súvislosti s nakladaním s Národným pokladom či s konaním Podielového družstva Slovenské investície.

Nie, nijaká ľudská činnosť nie je bez chýb, a ani ja nie som človek bez chýb a k tým naozajstným sa s pokorou priznávam. Žiadam však večných kritikov a nespokojencov, ktorých postoje „ocenilo“ posledné valné zhromaždenie tak, že ich delegáti spomedzi vás nezvolili do matičných orgánov, aby prestali s rozširovaním útočných a hanlivých textov. Sú to zväčša tí, ktorí milovali, keď sa nenávratne premrhala rozhodujúca časť pokladu, ktorý Matici, a nie nadácii zveril tento národ. Možno si ani sami neuvedomujú, ako škodia Matici a poškodzujú jej dobré meno, a zároveň, akú radosť spôsobujú tým, ktorí by Maticu najradšej zatlačili do kúta.

Prosím vás všetkých, osobitne mladých matičiarov, nedajte sa pomýliť tými, ktorí sa zrejme chcú vrátiť a pokračovať v ubíjajúcej nečinnosti, možno majú záujem o matičný majetok. Verím, že s vašou pomocou sa tak nestane. Pomôžte, aby sa nám spoločne podarilo prinavrátiť Matici také meno a pozíciu v tomto národe, ako si naša najstaršia spoločensko-kultúrna ustanoviteľ zaslúži.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Rusi a my

Na sklonku 19. storočia na otázku Mladoslaváka: „Občas rozmýšľam, prečo sa tak mocne upiname na Rusko?“ odpovedal Francisci takto: „Rusi sú nám najbližší, raz sa ma spýtal ktorý-si blatnícky šafraník: Čo máme z Ameriky? A sám si odpovedal: Žobrákov, a z Ruska celú dedinu! Do Ameriky chodia ľudia zomierať, do Ruska bohatnúť!“

„Bez Rusov už by nás dnes nebolo?“

„Teda najmä bez ich peňazi...“

V roku 1862 pri oslavách tisícročia výročia Ruskej ríše udelil cár Alexander II. piatim Slovákom – Franciscimu, Adolfovi Dobrianskemu, Karolovi Kuzmánym, Martinovi Hattalovi a Janovi Šafárikovi – rady za zásluhy na prospech Slovanstva. A tajné služby monarchie nespali: „Na základe nenápadnou cestou vyžiadaných informácií dovoľujem si úctivo oznámiť, že dostal som správu, že superintendent Kuzmány dostal na príhovor ruského veľvyslanca alebo niektorého jeho úradníka pre knižnicu Slovenskej Matice od ruského cára dielo pozostávajúce z bohato vybavených zväzkov, ktoré obsahujú vo farebnej tlačii starodávne kroje, zbrane, výzbroj a iné historicky pozoruhodné obrázky. Vorafka, v. r.“ Európa sa ocitla v ohrození: Slováci dostali z Ruska starodávne kroje, zbrane, výzbroj! Iba vo farebnej tlačii, nuž ale!

Francisci mal čulý písomný styk s Ruskom. V januári 1880 gratuloval prof. Lamanskému k vymenovaniu za skutočného tajného radcu a pokračoval: „Prosím, pre Boha živého, nedajte zahnúť tomu kmeňu. Vám je ročných asi osemtisíc zlatých maličkosť a Slovákom je to žižvo!“ Prosil o pomoc, lebo slovenský národ viedol boj za svoje národné jestvovanie na životo a na smrť proti nepriateľovi, ktorý ani práva, ani študu, ani milosrdenstva a ľudskosti už naskrze nepoznal. Pravda je taká, že Národné noviny sa po roku 1881 udržiavali len za pomoci ročnej subvencie päťtisíc rubľov, ktorú im dodával Slavianskij blagotvoriteľný komitet z Petrohradu.

Marián TKÁČ

POZVÁNKA

POSOL ĽUDSKÉHO A BOŽIEHO SLOVA

Stretnutie s hercom, recitátorom a organizátorom matičného života Jozefom Šimoničom

v nedeľu 19. októbra 2014 o 17. hodine vo veľkej sále Istracentra

Hradištná 43, Bratislava-Devínska Nová Ves
Medailón významnej osobnosti slovenskej kultúry

Organizátor: Miestny odbor Matice slovenskej v DNV v spolupráci s Istracentrom
Scenár a réžia: Vladimír Dobřík
Miestny odbor Matice slovenskej v Devínskej Novej Vsi pripravuje 19. októbra (nedeľa) o 17. hodine podujatie s touto poprednou osobnosťou slovenskej kultúry, na ktorú vás všetkých srdečne pozývame.

Predseda DV MS Štefan Martinkovič: K Vyhláseniu dozorného výboru

Priestor pre kultúrnosť

Dozorný výbor Matice slovenskej

Na kontrolu predkladáme širokej matičnej verejnosti obsah Vyhlásenia dozorného výboru, ktoré pred časom bolo adresované členom výboru, predsedníctva, predsedovi, vedúcim funkcionárom a vedúcim pracovníkom Matice slovenskej a predsedom Krajských rád MS. Vyhlásenie vzniklo z diskusie na dozornom výbore MS 27. 6. 2014, pričom bolo uložené všetkým členom DV zúčastňovať sa na jeho dotvorení pod vedením predsedu DV do konca júla 2014 a po jeho konečnom odsúhlasení zaslať horemenovaným členom a funkcionárom, čo sa aj stalo.

Po dvoch mesiacoch od zaslania Vyhlásenia DV môžem konštatovať, že písomne naň zareagovali dvaja členovia a dvaja zástupcovia krajských rád. Za pozitívne považujeme reakciu predsedníctva Matice slovenskej, ktoré aj výboru predložilo predstavy o realizácii Vyhlásenia DV.

Keďže dozorný výbor je najvyšší kontrolný a dozorný orgán (nielen voči kontrole celkovej ekonomiky) Vyhlásenie DV koncipoval tak, aby poukázal na hlavné a podstatné otázky a problémy, ktoré treba postupne riešiť, a kde majú svoje nezastupiteľné miesto spomínané tri základné riadiace zložky, a to je výbor, predsedníctvo a predseda. Odozvy sú také, že vyhlásenie je diplomatické, vraj nikoho nemenuje, neodsudzuje, že sa nevyhráža a pod. Ani nemôže, dozorný výbor nedisponuje výkonnou mocou, nemá ani jednu personálnu kompetenciu, nemôže ukladať úlohy ani vyvodzovať dôsledky (okrem zistenia, že je podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo zločin) a nemôže ani výboru ukladať, aké opatrenia má prijať.

Dozorný výbor však na základe informácií z vykonaných kontrol a zo zápisníc má k dispozícii poznatky o tom, ako sa plnia, resp. neplnia úlohy prijaté na valnom zhromaždení, úlohy prijaté na rokovaniach orgánov, má prehľad o tom, aké hlavné ťažiskové body sa nezabezpečujú, ignorujú alebo obchádzajú a pod. Veľa je toho zanedbaného aj zabudnutého, čo treba riešiť. Môžete namietnuť, že čo dozorný výbor – áno, aj on si je vedomý svojich povinností a verím, že po vytvorení lepších podmienok bude ešte väčšmi plniť svoje povinnosti a úlohy.

Azda najkonštruktívnejšie to vystíhol podpredseda Krajskej rady Banskobystrického kraja doc. Lomenčík, keď aj na adresu Vyhlásenia DV v „Slove pre kultúrnosť“ napísal: „Z uvedeného vyplýva (rozumej Vyhlásenia DV) potreba rozprúdiť v Matici zmysluplnú diskusiu matičiarov a ostatnej verejnosti s cieľom nielen zhodnotenia súčasnej nepriaznivej situácie, ale najmä hľadáním východiská a vytvorenia koncepcie (aj vízie) v každej oblasti matičnej práce, ktorá by reagovala na aktuálne úlohy v spoločnosti a poskytla perspektívne vyhládki napr. do roku 2020.“ Domnievam sa, že veľmi správne, konštruktívne a s veľkou dávkou kultúry slova a bez toho, aby hľadal vnútorného nepriateľa naznačil, že bez aktuálnej, ale pritom reálnej vízie v Matici to nepôjde, ba naopak, bez nej sa život v Matici stane priestorom pre zneužívanie slov, vytváranie priestoru pre manipulácie, strácanie morálneho kreditu inštitúcie až po neporiadok a hlboký rozvrat. Obsah Vyhlásenia DV, som presvedčený, si takéto niečo neželá a vie, že Matica nemôže zastať, musí ísť dopredu – inak zostane.

Štefan MARTINKOVIČ,
predseda DV MS

VYHLÁSENIE DV

Dozorný výbor Matice slovenskej (DV MS) na svojom pracovnom zasadnutí 27. 6. 2014 sa zaoberal okrem iných otázok, odvolávajúci sa na stanov MS, Hlavu VII, Článok 5, ods. 4, písm. d):

„Dozorný výbor MS upozorňuje výbor, predsedníctvo, predsedu a správcu na zistené nedostatky, navrhuje opatrenia na ich riešenie; informuje o zistenom

stave a nápravných opatreniach orgány Matice slovenskej“, aj súčasťou situáciou v Matici slovenskej (MS).

DV MS vychádzal zo skúseností jeho členov, z výsledkov kontrol vykonaných DV MS, Najvyšším kontrolným úradom, ako aj zo všeobecne dostupných informácií. V rámci diskusie odzneli na zasadnutí DV MS kritické hlasy na prácu výboru a predsedníctva MS, vedúcich funkcionárov, vrátane predsedu MS, ako aj vedúcich pracovníkov MS.

Na zasadnutí DV MS odznelo, že od októbra 2013, keď sa konalo valné zhromaždenie MS, sa orgány MS nedostatočne venujú ťažiskovým problémom, ktoré ťažia celú MS. DV MS zastáva názor, že výbor, ale aj predsedníctvo nedostatočne zabezpečujú hlavné úlohy MS po valnom zhromaždení MS, a to aj nedostatočnou formou sústavného ukladania úloh vedúcim funkcionárom a vedúcim zamestnancom MS a kontrole ich riešenia (pozri oneskorené uverejnenie uznesení VZ MS v júli 2014 v SNN), a tým zanedbávajú svoju riadiacu a kontrolnú funkciu voči funkcionárom MS a vedúcim pracovníkom MS. Výbor MS sa často zaoberá prevažne prevádzkovými otázkami a úlohami, ktorých riešenie by malo byť predmetom činnosti predsedníctva, predsedu alebo vedúcich pracovníkov MS.

DV MS upozorňuje, že výbor, predsedníctvo a vedúci pracovníci MS nezvládajú riešiť ani otázky takého významného charakteru, akými je analýza hospodárenia MS za rok 2013 (doteraz nebol výborom MS schválený výsledok hospodárenia, vrátane účtovnej závierky, a správa o činnosti MS za rok 2013), ako aj vypracovanie a prerokovanie rozpočtu MS na rok 2014, ktorý, žiaľ, nebol doteraz výborom MS schválený! Preto DV MS s plnou vážnosťou upozorňuje, že výkonosť a efektívnosť novozvoleného výboru MS je v tomto smere nedostatočná. Po začiatočnom falošnom optimizme výbor MS opäť prepadol do starých zlych praktík z minulého obdobia, ako je nepripravenosť na aktívne a efektívne riadenie a nedostatočné obsahové zameranie zasadnutí výboru a predsedníctva MS zo strany predsedu MS, ale aj vedúcich pracovníkov MS. DV MS vyslovuje domnienku (vysoko hraničiacu s pravdivosťou), že sa nedostatočne presadzujú celomatičné záujmy Matice slovenskej, čím sa oslabuje jednotnosť MS a akcieschopnosť volených orgánov MS. To je však len vrchol ľadovca nahromadených problémov, ktoré prežívajú z minulého funkčného obdobia. Poukázala na to už aj schválená Správa DV MS z posledného valného zhromaždenia MS, ako aj upozornenie DV MS z 2. 6. 2012, adresované vtedajšiemu výboru MS, ktoré sa však, žiaľ, nikdy nezaradilo do rokovania výboru MS. Toto upozornenie DV MS poukázalo aj na problémy, ktorých riešenie prívodi do MS súčasný krízový stav poznamenaný vážnym nedostatkom finančných prostriedkov na zabezpečovanie činnosti nielen centra, ale aj na takmer nulový stav finančnej pomoci miestnym a im na roveň postaveným odborom MS, vrátane vedného úseku, a to napriek ďalším upozorneniam DV MS.

DV MS, vedomý si plnej zodpovednosti voči valnému zhromaždeniu

MS, opätovne dôrazne upozorňuje orgány MS na všetkých stupňoch riadenia, vrátane predsedu MS, a žiada ich, aby v čo najkratšom čase uskutočnili sebareflexiu svojej práce, aby si systémovým prístupom preroddelili svoje kompetencie a zodpovednosti v súlade so stanovami MS v záujme riešenia úloh uložených valným zhromaždením MS, konaným v októbri 2013, a aby bez zbytočného odkladu začali riešiť výkonným a efektívnym spôsobom problémy v MS. DV MS žiada orgány MS, aby podstatne zlepšili popri svojej riadiacej činnosti kontrolnú činnosť, aby z neplnenia úloh, obchádzania zákonov a ostatných predpisov, porušovania stanov MS vyvodzovali spravodlivé a nekompromisné dôsledky.

Je najvyšší čas, aby sa obnovila akcieschopnosť orgánov MS, aby sa zvýšila ich aktivita, ktorá zabezpečí, aby aj vedúci a ostatní pracovníci MS niesli plnú zodpovednosť za dôsledné plnenie a splnenie im uložených úloh, aby svoju činnosť podriadili záujmom MS. DV MS zastáva názor, že pod doterajšiu nedostatočnú úroveň celého riadiaceho procesu aj medzi zamestnancami MS sa podpísala aj dlhodobá absencia správcu MS. Dnes však, keď je táto významná funkcia obsadená, bude nevyhnutné, aby aj zo strany správcu MS bola venovaná dôsledná a nekompromisná pozornosť zabezpečovaniu úloh, ako aj jeho systematickej kontrolnej činnosti.

DV MS verí, že je v silách orgánov MS, vrátane predsedu MS, ale aj všetkých vedúcich a radových pracovníkov MS zlepšiť svoju činnosť v záujme celej MS. Na ostatnom valnom zhromaždení MS dostalo dôveru stať sa členmi orgánov MS veľa mladých ľudí, významných osobností z vedeckej oblasti, ale aj ďalších členov MS, ktorí sú na vedúcich postoch v samosprávnych a štátnych orgánoch. Je to pre všetkých zaväzujúce, lebo MS takéto kádre potrebuje. Do výboru MS a ostatných orgánov MS prišla mladá krv, mladí vzdelaní ľudia, ktorí sa svojou aktivitou dostali na kandidátky a boli do nich demokraticky zvolení. DV MS preto od nich očakáva nové moderné prístupy vo formách a metódach práce, novú víziu MS v 21. storočí, nezaťaženú „žabomyšmi vojnami“, ktorá osloví nielen mladú slovenskú inteligenciu, ale aj ostatných mladých zapálených vlastencov. Práve MS dostala pred stopäťdesiatimi rokmi do vienka plniť úlohu očistnej morálky, ktorú aj dnešná naša spoločnosť, ale aj MS naliehavo potrebujú. Len dôsledným a zodpovedným prístupom k plneniu úloh orgánov MS, ale aj všetkých jej členov si MS upevní svoje postavenie a obnoví autoritu v modernej slovenskej spoločnosti so smelou perspektívou do budúcnosti.

DV MS, odvolávajúci sa na doterajšie jeho upozornenia, očakáva, že výbor MS prijme také opatrenia, vrátane spravodlivého vyvodenia dôsledkov, ktoré pomôžu cieľavedome riešiť súčasný neľahotivý stav v našej národnej ustanovizni. DV MS vykoná v decembri 2014 kontrolu aktivizácie orgánov a organizácií MS, ako aj opatrení a úloh prijatých výborom MS voči vedúcim funkcionárom a vedúcim pracovníkom MS.

Dozorný výbor Matice slovenskej
Martin júl 2014

PRIPOMÍNAME SI

18. októbra
– stoštyridsať rokov, čo sa narodil legionár, bojovník za národnú slobodu, ale aj básnik, prozaik, ale najmä klasik slovenskej veseľohry Jozef Gregor Tajovský (1874 – 1940); dodnes sa hrájú jeho Ženský zákon a Statky – zmätky, hriešne sa však zanedbali národné drámy Smrť Ďurka Langsfelda, Blúznivci, Hrdina a i.

– pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi sa narodil prvý slovenský profesionálny herec Jozef Kello (1889 – 1951), aj prvý predstaviteľ Jožka Púčika na scéne SND, ktorým bol členom do svojej smrti; za rolu Tonkoviča v Senecičovom Neobyčajnom človeku dostal v roku 1941 štátnu cenu Slovenskej republiky

19. októbra
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil dlhoročný člen Činohry SND, začas aj jej riaditeľ Mikuláš Huba (1919 – 1986), hral aj v niekoľkých filmoch (napr. Posledná bosorka, Skrytý prameň), vyučoval na VŠMU; otec herca a režiséra Martina, manžel sólistky opery SND Márie Kišoňovej-Hubovej

– pred sedemdesiatimi rokmi začali nemecké vojská, posilnené o jednotky z Poľska a Maďarska, generálnu ofenzívu na potlačenie SNP; najväčšou posilou im bolo desaťtisíc mužov divízie Horst Wessel z Maďarska, ktorí záutočili po línii Jelšava – Revúca – Muráň – Brezno, a trestanecká brigáda Nemcov s ťažkou technikou

– rovnaký deň v roku 1944 vyšlo prvé číslo slovenského týždenníka v Báčskom Petrovci Hlas ľudu; sedemdesiate výrocie

20. októbra
– štyridsať rokov od smrti spisovateľa, prekladateľa a dramaturga Štátného divadla v Košiciach Jula Zborovjana (1921 – 1974)

21. októbra
– pred dvesto päťdesiatimi rokmi sa vo Veľkom Blahove narodil hudobný skladateľ a chýrny cigánsky primáš Ján Bihari-Sipoš; s kapelou hrával nielen na zábavách a panských bálach, ale aj na dvoch korunováciach (1764 – 1827)

22. októbra
– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil klasik slovenskej grafiky prof. Vincent Hložník (1919 – 1997), ktorý svoje dielo spojil s veľikými ako Homér, Dante, Andersen či Dickens, jeho voľné grafické cykly odrážajú bolesť ľudstva v polovici 20. storočia; mal najviac výstav doma a v zahraničí zo všetkých vtedy žijúcich našich umelcov, vychoval generáciu grafikov, medzi nimi A. Brunovského, v čase tzv. normalizácie ho prepustili z Vysokej školy výtvarného umenia

– štyridsiatu oslavuje náš skvelý hokejista Miroslav Šatan, účastník štrnástich majstrovstiev sveta, z toho dvadsiatich v najvyššej kategórii

23. októbra
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil novinár a románopisec Ján Jonáš (1919 – 1977), jeho dielo však bolo poplatné vtedajšiemu režimu (častoš tému jeho románov bolo združstevňovanie dediny)

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sidlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matice.sk, snnredakcia@matice.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie e nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.